

En bit landsbygd i staden

- Anna Lindhagen, koloniträdgårdsrörelsen i Sverige och vad den influerades av mellan 1900 och 1920.

Av: Hedvig Holsti Heijbel

Handledare: Leif Runefelt

Södertörns högskola | Institutionen för historia och samtidsstudier

Kandidatuppsats 15 hp

Idéhistoria | Vårterminen 2022

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

A piece of countryside in the city:

Anna Lindhagen, The allotment garden movement of Sweden and what it has been influenced by between 1900 and 1920.

This essay aims to study the Swedish allotment garden in the first two decades of the 20th century from an urbanization perspective with a special focus on Anna Lindhagen, one of the pioneers of the movement in Sweden. By doing an idea analysis of texts written by Anna Lindhagen, Rudolf Abelin and the allotment garden associations of Stockholm and Gothenburg the essay aims to examine what reactions of urbanization the Swedish allotment garden movement expressed. The essay furthermore aims to study how the movement relates to the English, German and French allotment garden movements with the help of previous research done by Micheline Nilsen.

By using dimensions as analytical tools the essay examines the Swedish allotment garden movement with four dimensions, urban planning, nurture, family and work. Furthermore, it shed light on the allotment garden movement's reaction to urbanization with the help of an urbanization perspective.

The study has shown that the Swedish allotment garden movement can be seen as a critique of urbanization. The source material corroborates a dichotomy between the city and the countryside and attributes danger to the city while it sees the countryside as a natural place to live. Sweden's allotment garden movement could also be seen as a way to nurture the inhabitants of the city by giving them a relationship with nature and keeping them away from dangers like alcohol. The essay also shows that the Swedish movement has been influenced by both the English and the German movements. Because the French movement is younger than the other two international movements it hasn't influenced the Swedish allotments as much. Both the Swedish and German allotments are called colonies, which shows that both of them had a similar purpose to attract people back to the countryside. Lastly, the study has shown that the Swedish allotment garden movement was influenced by the English garden city movement and can be seen as a compromise to the dichotomy of city and countryside.

Keywords: Sweden, 20th century, allotment garden movement, the working class, Anna Lindhagen, Rudolf Abelin, urbanization.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	1
1.2 Bakgrund	2
1.2.1 Anna Lindhagen	2
1.2.2 Urbanisering och egnahemsrörelsen	3
1.3 Forskningsläge	5
1.3.1 Forskningsläget om Anna Lindhagen	5
1.3.2 Forskningsläget om koloniträdgårdsrörelsen i Sverige	5
1.3.3 Forskningsläget om koloniträdgårdsrörelsen internationellt	6
1.4 Källmaterial	7
1.4.1 Avgränsning	8
1.5 Metod	9
1.5.1 Idéanalys	9
1.5.2 Analysverktyget dimensioner	10
1.6 Teori	12
1.7 Disposition	13
2. Analys	14
2.1 Anna Lindhagen och den svenska koloniträdgårdsrörelsen	14
2.1.1 Stadsplanering	14
2.1.2 Uppfostran	18
2.1.3 Familj	21
2.1.4 Arbete	23
2.2 Influenserna av den engelska koloniträdgårdsrörelsen	25
2.3 De tyska och franska koloniträdgårdsrörelsernas inflytande	28
3. Slutsats och diskussion	32
4. Käll- och litteraturförteckning	36
4.1 Källmaterial	36
4.2 Litteratur	37
4.3 Uppsatser	38
4.4 Webbplatser	38

1. Inledning

Under de senaste åren, bland annat på grund av covid-19-pandemin, har odlingsintresset ökat explosionsartat. Sommaren 2021 stod fler personer i köerna till Stockholms kolonilott än vad det finns kolonilott sammanlagt i hela staden och flera föreningar varit tvungna att stänga sina köer. Vissa trädgårdar kan inte ens lova de köande att de får en plats i framtiden.¹ Jag, författaren till denna uppsats, är en av de tusentals personer som väntar på en kolonilott i de evighetslånga köerna.

Det har inte byggts nya koloniträdgårdar i Stockholm på över 20 år och finns ännu inte några planer på att anlägga flera. Stockholms stads lösning på söktrycket är att låta invånare odla i pallkragar på stadens sommargator och parker men många anser att det inte är tillräckligt. Gruppledaren i stadsbyggnadsnämnden och vänsterpartisten Sara Stenudd menar istället att staden bör ta till vara på sina invånares nya intresse, ge flera stockholmare möjlighet att komma ut i naturen och på så sätt dessutom ge staden bättre biologiskt mångfald.²

Koloniträdgårdar är platser som jag under lång tid tog förgivet. Jag har alltid dragits till att promenera i dem som parker men aldrig tänkt på deras faktiska betydelse för människor som lever i städer. De blir som ett extra rum för de människor som inte har tillgång till trädgård. Lottägare anser att de både är en plats för lugn och ro bortom stress men även en möjlighet att äta nyttig egenodlad mat.³ I längtan efter att ha egen plats utanför min lägenhet, en plats för både trädgårdsarbete och fritid började jag fundera över hur och varför koloniträdgårdarna uppkom. Under vilka premisser uppkom dessa platser som idag ses som en självklarhet och en lyx på samma gång? Vilken roll har staden haft för dess anläggande? Var kommer dessa idéer från början ifrån?

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att studera koloniträdgårdsrörelsen i Sverige mellan år 1900–1920 för att se vilka internationella rörelser den har influerats av samt vilka reaktioner på urbanisering rörelsen gav uttryck för. Studiens huvudsakliga fokus ligger vid de idéer som Anna Lindhagen, en pionjär inom koloniträdgårdsrörelsen i Stockholm, uttryckte. För att

---

¹Jessica Ritzén, “Odlingsboom i Sockholm - Tusentals köar för kolonilott”, *Dagens Nyheter* (DN) 2021-08-28, <<https://www.dn.se/sthlm/odlingsboom-i-stockholm-tusentals-koar-for-kolonilott/>> [Hämtad: 2022-04-20].

²Ritzén, 2021.

³Ritzén, 2021.

uppfylla studiens syfte kommer de idéer och visioner som uttrycks i materialet om koloniträdgårdar i Sverige relateras till sekundärlitteratur om koloniträdgårdsrörelsen i England samt Tyskland och Frankrike. För att besvara syftet har följande frågor ställts:

- Vilken reaktion på urbanisering gav den svenska koloniträdgårdsrörelsen uttryck för?
- På vilket sätt har koloniträdgårdsrörelsen i Sverige influerats av den i England?
- På vilket sätt har koloniträdgårdsrörelsen i Sverige influerats av de i Tyskland och Frankrike?
- Vad utmärker synen på urbaniseringen i respektive koloniträdgårdsrörelse?

1.2 Bakgrund

I följande del kommer Anna Lindhagen och urbaniseringen att kontextualiseras. Det kommer att förtydligas varför Lindhagen är intressant att studera i fråga om koloniträdgårdsrörelsen. Dessutom kommer egnahemsrörelsen, som växte fram ur urbaniseringen, att förklaras.

1.2.1 Anna Lindhagen

Anna Lindhagen var en av de centrala aktörerna i uppstartandet av koloniträdgårdsrörelsen i Stockholm. 1906 startade hon tillsammans med Anna Åbergsson Föreningen Koloniträdgårdar i Stockholm.⁴ Det var en förening som, med inspiration av de danska koloniträdgårdarna, anlade koloniträdgårdar i Stockholm för mindre välställda familjer. Från början anlades de inne i stan men efter att efterfrågan på kolonilotter snabbt ökade var man tvungen att även anlägga koloniträdgårdar utanför tullarna.⁵ De idéer som drev Lindhagen i frågan om koloniträdgårdar var både sociala och estetiska. Det vill säga att koloniträdgårdarna både skulle bidra till en förbättrad levnadsstandard och att de skulle vara natursköna.⁶

Enligt idéhistorikern Sverker Sörlin hade Lindhagen en mångfald av idéer och engagemang.⁷ Hon var socialdemokrat och Sörlin menar att hennes ideologi var klassöverskridande och radikalt omhändertagande.⁸ Hon föddes 1870 och växte upp i en politiskt förankrad överklassfamilj.⁹ Hennes far, Albert Lindhagen, anlade Stockholms nya

---

⁴ Catharina Nolin, "Koloniträdgårdsrörelsen i Stockholm - dess förutsättningar och uppkomst vid 1900-talets början" i *Stadens odlare*, red. Christina Westergren. (Stockholm: Nordiska museet, 2003), s.17–18, 36.

⁵ Nolin 2003, s.12, 22.

⁶ Nolin 2003, s.28, 32.

⁷ Sverker Sörlin, "Anna Lindhagen: Politisk fragmentisering och hundra år av ensamhet" i *Demokratins genombrott: människor som formade 1900-talet*, red. Håkan A Bengtsson & Lars Ilshammar. (Lund: Historiska media, 2018) s.159, 164.

⁸ Sörlin 2018, s.160.

⁹ Nolin 2003, s.10.

stadsplan 1860 vilken bidrog till att ge resten av familjen ett stort intresse för stadsplanering. Anna Lindhagen var även syster till Carl Lindhagen som under tidiga 1900-talet var borgmästare i Stockholm.¹⁰ Hon arbetade under fem års tid, 1911–1916, som redaktör för den socialdemokratiska tidningen Morgonbris. Utöver det var Lindhagen även ledamot i Stockholms stadsfullmäktige mellan 1911 och 1923 samt ledamot i stadsplanenämnden och skönhetsrådet.¹¹ Innan dess arbetade hon dessutom som barnvårdsinspektör vilket var ett yrke Lindhagen ogillade eftersom det handlade om att skilja barn från sina mödrar. Hon kämpade även för just barns och mödrars rättigheter.¹²

Likt sin far var även Lindhagen engagerad i Stockholms utveckling, bland annat står hon bakom bevarandet av de äldre husen i Vitabergsparken.¹³ Lindhagen kämpade för bevarandet av Stockholm med anledning av att hon ansåg att stadens skönhet höll på att försvinna.¹⁴ Hon engagerade sig även för kvinnlig rösträtt samt för hjälp till fattiga. Dessutom kämpade Lindhagen för erkännandet av psykisk ohälsa, bland annat genom att vara öppen med sina egna depressions- och ångestproblem. Men det var i hennes engagemang för koloniträdgårdar som Sörlin menar att Lindhagen framförallt fick genomföra sina idéer. Hon var även en förkämpe för egnahemsidén som följande del kommer förklara.¹⁵

1.2.2 Urbanisering och egnahemsrörelsen

Under de sjuttio åren mellan 1850 och 1920 tredubblades städernas invånarantal i Sverige, det var framförallt industristäderna som växte. Städerna kom att bli viktiga centrum för både borgerlig och arbetarkultur.¹⁶ Den stora urbaniseringen ledde till bostadsbrist och trångboddhet i städerna. Hyrorna till bostäderna var höga och det var vanligt att fyra eller fler personer delade på ett rum och kök. I de värsta fallen kunde det vara upp till sexton personer som delade på en enrumslägenhet. Bostadsbristen ledde även till framväxten av kåkstäder runt om storstäderna. Kåkstäderna saknade avlopp vilket gjorde att sjukdomar som tyfus kunde frodas.¹⁷

---

¹⁰ Sörlin 2018, s.165.

¹¹ Nolin 2003, s.11–12.

¹² Sven Erik Täckman, "Anna J J Lindhagen" i *Svenskt biografiskt lexikon*, u.å. <<https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/10580>> [Hämtad 2022-04-08].

¹³ Nolin 2003, s.11.

¹⁴ Täckman u.å.

¹⁵ Sörlin 2018, s.159, 164–174.

¹⁶ Lars Kvarnström, "Arbetarnas tid 1866–2014", i *Det svenska samhället 1720–2014. Böndernas och arbetarnas tid*, red. Susanna Hedenborg & Lars Kvarnström, 5 Uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2015) s.251.

¹⁷ Eva Eriksson, *Den moderna stadens födelse. Svensk arkitektur 1890–1920* (Stockholm: Ordfronts förlag, 1990) s.347, s.400–401.

Staden ansågs smutsig och stressig och på så sätt även osund och omoralisk, fylld med osedlighet och förfall. I städerna lockades det med krogar och alkoholism som var ett stort problem bland arbetarklassen. Historikern Nils Edling menar dessutom att det i städerna även ansågs finnas en brist på gemenskap. Alla dessa aspekter ledde till att städerna ansågs kännetecknas av social oro och okontrollerad arbetarklass.¹⁸

Enligt konstvetaren Catharina Nolin hade koloniträdgårdsrörelsen kopplingar till den så kallade egnahemsrörelsen.¹⁹ Egnahemsrörelsen går enligt Edling bland annat att ses som en reaktion på den pågående urbaniseringen under förra sekelskiftet och som en kritik mot livet i städer.²⁰ Det går att se egnahemsrörelsen som ett försvar för en upplevd svensk identitet som riskerade att försvinna med industrialisering och urbanisering.²¹ Den handlade även om att ge arbetarfamiljer det som ansågs vara ett gott liv.²² Det innebar i realiteten statliga egnahemslån vilka möjliggjorde för arbetare att bygga eller köpa sig egna hem.²³ För att både motverka bostadsbristen och tillfredsställa arbetarklassen växte resurserna för egnahemsrörelsen. Att arbetarna skulle ha ett eget hem att ta hand om skulle även leda dem till en borgerlig livsstil.²⁴ Däremot betonar Edling att egnahemsrörelsen var mångfacetterad och innefattade flera olika ideal utöver ägandet av ett eget hem.²⁵

Rörelsen innebar även en aspekt av disciplinering av medborgarna i form av hygienism. Det vill säga att hemmen förväntades vara rena och estetiskt vackra eftersom den yttre skönheten var sammankopplad med den inre. Rena hem skulle därav leda till rena människor med goda tankar.²⁶ Ellen Key, som var en av förespråkarna av hygienismen, ansåg att hygien och estetik hängde samman. Ett vackrare hem ansågs leda till lyckligare människor och på så sätt blev det även en aspekt som skulle kunna förbättra samhället.²⁷ Genom bättre bostäder ansågs det alltså även att det svenska folket skulle förbättras.²⁸

Den ideologiska grund som egnahemsrörelsen vilade på kallar Edling för hemideologi.²⁹ Ideologin byggde enligt Edling på olika dikotomier, som land-stad och sundhet-osundhet. Egnahemsrörelsen var kritisk mot moderniteten eftersom det tryggade livet

---

¹⁸ Nils Edling, *Det fosterländska hemmet: egnahemspolitik, småbruk och hemideologi kring sekelskiftet 1900*. Doktorsavhandling (Stockholm: Stockholms universitet, 1996), s.302–303.

¹⁹ Nolin 2003, s.14.

²⁰ Edling 1996, s.12, 374.

²¹ Andreas Marklund & Olle Larsson, *Svensk historia* (Lund: Historiska media, 2012), s.283.

²² Edling 1996, s.335.

²³ Edling 1996, s.11.

²⁴ Eriksson 1990, s.348–349.

²⁵ Edling 1996, s.373–374.

²⁶ Edling 1996, s.336–337, 340.

²⁷ Eriksson 1990, s.204.

²⁸ Edling 1996, s.303.

²⁹ Edling 1996, s.24.

kännetecknades av naturen och ägandet av ett eget hem.³⁰ Rörelsen var även kritisk mot industrialiseringen eftersom den hotade inte bara med samhällsförändring i stort utan även de rådande borgerliga familjeidealerna eftersom många kvinnor i städerna var tvungna att förvärvsarbeta och därav inte kunde uppfostra sina barn.³¹

1.3 Forskningsläge

För att tydliggöra forskningsläget har jag delat upp det i tre delar, en om Lindhagen, en om koloniträdgårdsrörelsen i Sverige och en om rörelsen internationellt.

1.3.1 Forskningsläget om Anna Lindhagen

I forskningen om Anna Lindhagen är två artiklar ur varsin antologi centrala. En av dessa studier berör i första hand Lindhagens engagemang i koloniträdgårdsrörelsen. Nolin's artikel "Koloniträdgårdsrörelsen i Stockholm - dess förutsättningar och uppkomst vid 1900-talets början" ur antologin *Stadens odlare* publicerad av Nordiska museet 2003 är aktuell för min studie. Nolin går på djupet in i koloniträdgårdsrörelsens uppkomst i Stockholm samt Lindhagens roll i detta.

Sörlin's artikel "Anna Lindhagen: politikens fragmentisering och hundra år av ensamhet" ur antologin *Demokratins genombrott* från 2018 fokuserar i första hand på Anna Lindhagens politiska engagemang i stort. Sörlin's artikel har varit till stor hjälp att få en förståelse för och en överblick av Anna Lindhagens liv och politiska idéer.

1.3.2 Forskningsläget om koloniträdgårdsrörelsen i Sverige

Etnologen Magnus Bergquist har skrivit artikeln "Gränslandet - kolonirörelsen som idé och praktik" i *Stadens odlare* där han går in på vilka ideal och visioner som kolonirörelsen i början på 1900-talet bar på. Däremot behandlar antologin *Stadens odlare* specifikt rörelsen i Stockholm.

Bergquist har även skrivit avhandlingen *En utopi i verkligheten: kolonirörelsen och det nya samhället* från 1996. Trots att avhandlingen fokuserar specifikt på Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar använder sig Bergquist av Lindhagens böcker som källmaterial. Avhandlingen tar bland annat upp att koloniträdgårdar både haft en roll att representera hur samhället såg ut men även vara en modell av det goda samhället.

---

³⁰ Edling 1996, s.372–374.

³¹ Edling 1996, s.99, 327.

Edlings avhandling *Det fosterländska hemmet* från 1996 studerar egnahemsrörelsen, dess politik och bakgrunden till rörelsen under förra sekelskiftet och i skiftet mellan ett agrart och ett industrialiserat samhälle. Däremot fokuserar Edlings studie inte på städernas roll utan landsbygdens. Edlings avhandling kan hjälpa denna studie på så sätt att den först och främst bidrar med en kontextualisering av det svenska samhället och egnahemsrörelsen i början på 1900-talet. Dessutom belyser avhandlingen hemideologin, som analysens dimensioner utgår ifrån.

Olof Nilssons idéhistoriska kandidatuppsats *Trädgårdens mästare: En studie om Rudolf Abelins politiskt-sociala författarskap i sekelskiftets Sverige* från 2010 fokuserar på vilka politiska och sociala frågor som trädgårdsmästaren och pomolog Rudolf Abelin använder sig av i sina böcker. Nilsson studerar i första hand inte koloniträdgårdar men den berör vilka ideal som finns inneboende i idén om trädgården under samma tid som denna uppsats. Det är från Nilssons uppsats jag fick idén att använda Edlings hemideologi som verktyg i min analys och det är även Nilssons förståelse som jag utgår ifrån.

För att kontextualisera studien har Eva Erikssons bok *Den moderna stadens födelse. Svensk arkitektur 1890–1920* från 1998 använts. Denna bok belyser den arkitektoniska utvecklingen av Sverige under 30 år. Dessutom har Erikssons bok kompletterats med Hedenborg och Kvarnströms *Det svenska samhället, 1720–2014* från 2015 samt *Sveriges historia* av Andreas Marklund och Olle Larsson från 2012. Båda dessa böcker berör Sveriges historia med ett annat perspektiv än Eriksson och ger på så sätt uppsatsen en bredare kontext.

1.3.3 Forskningsläget om koloniträdgårdsrörelsen internationellt

Den mest centrala tidigare forskningen gällande de internationella koloniträdgårdsrörelserna för denna studie är Micheline Nilsens bok *The Working Man's Green Space: Allotment Gardens in England, France, and Germany, 1870–1919* från 2014. Boken belyser och jämför koloniträdgårdsrörelserna i England, Tyskland och Frankrike och går in på både de specifika fenomen som ligger bakom rörelserna och de specifika idéerna rörelserna ger uttryck för. Denna uppsatsens källmaterial kommer relateras till Nilsens bok för att uppfylla studiens syfte.

Nilsen använder sig av två böcker som berör den engelska koloniträdgårdsrörelsen. Jeremy Burchardts bok *The Allotment movement, 1793–1873* från 2002 går på djupet in i den engelska koloniträdgårdsrörelsen under 1800-talet och Lisa Taylors *A Taste for Gardening: Classed and Gendered Practices* från 2008 berör bland annat att arbetarklassens trädgårdar hade en specifik estetik.

Forskningsläget för den tyska koloniträdgårdsrörelsen innefattar i första hand Hartwig Steins avhandling *Inseln im Häusermeer: eine Kulturgeschichte des deutschen Kleingartenwesens bis zum Ende des Zweiten Weltkriegs* från 1998. Gällande den tidigare forskning för den franska koloniträdgårdsrörelsen är Françoise Dubosts böcker relevanta. Nilsen menar att Stein och Dubosts texter bidrar till forskningen om koloniträdgårdsrörelsen över nationsgränser samt visar på de olika rörelsernas likheter och skillnader.

Det finns studier som går in på Anna Lindhagens idéer om koloniträdgårdar, inte minst Catharina Nolins. Men ingen av den tidigare forskningen studerar relationen mellan idéer i den svenska koloniträdgårdsrörelsen och rörelserna i England, Tyskland och Frankrike. Jag ser därav ett glapp i forskningen om den svenska koloniträdgårdsrörelsens relation till andra europeiska koloniträdgårdsrörelserna. Dessutom nämner Sörlin att Anna Lindhagen till viss del har glömts bort i den svenska historien och bara nämns kort i fotnoter vilket understryker vikten av att studera hennes idéer och texter.³²

1.4 Källmaterial

De huvudsakliga texterna som studeras i uppsatsen är Anna Lindhagens böcker *Om Koloniträdgårdar* från 1905 och *Koloniträdgårdar och planterade gårdar* från 1916. Däremot är den senare boken till stor del en upprepning av boken från 1905. För att komplettera materialet kommer texter skrivna av Lindhagen, Anna Kleman och Rudolf Abelin med flera studeras. Däribland kommer Lindhagens artikel "Koloniträdgårdar: städernas jordbruksfråga" från tidningen *Trädgården* 1909 samt Anna Klemans artikel "Anna Lindhagen och Stockholms koloniträdgårdar" i *Idun* från 1907 närläsa. Föreningen för koloniträdgårdar i Stockholms bok *Föreningen Koloniträdgårdar i Stockholm: tioårsskrift 1906–1916 med trädgårdsbok* från 1916 kommer även att studeras. Det kommer ligga huvudsakligt fokus vid Lindhagens artikel "1904–1916" men alla artiklar ur boken kommer att läsas.

Dessutom kommer Rudolf Abelins bok *Koloniträdgården: en bok för stadsbor och industrisamhällen* från 1907 samt Föreningen Göteborgs koloniträdgårdars bok, *Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar 1905–1915: Minnesskrift*, från 1915 att närläsa för att ge ett större perspektiv om attityderna och idéerna kring koloniträdgårdar i Sverige. Även Föreningen Göteborgs koloniträdgårdars minnesskrift är till viss del en upprepning av Abelins bok.

---

³² Sörlin 2018, s.160.

Det bör påpekas Anna Lindhagen både har ett socialdemokratiskt och borgerligt perspektiv när det gäller koloniträdgårdar, vilka först och främst anlades för arbetarfamiljer. Lindhagen var så pass privilegerad att hon kunde diskutera och engagera sig i frågan om koloniträdgårdar från utsidan på grund av hennes borgerliga klasstillhörighet. Det går även att applicera på Rudolf Abelin som var son till Gustaf Rudolf Abelin, högt uppsatt militär, riksdagsledamot och lantförsvarsminister.³³

1.4.1 Avgränsning

Studien är avgränsad på så sätt att jag har valt att studera influenserna först och främst från England men även de från Tyskland och Frankrike. Valet att studera de engelska influenserna gjordes för att Lindhagen bara nämner England två gånger i sina böcker, varav en gång i en fotnot.³⁴ Däremot menar Stockholmskällan att Lindhagen bland annat var i England och blev inspirerad av koloniträdgårdsrörelsen där.³⁵ Eftersom Lindhagen inte nämner landet vill jag studera vilka underliggande influenser som finns från den engelska koloniträdgårdsrörelsen.

Tyskland och Frankrike valdes att titta närmare på eftersom dessa är två länder som Lindhagen tilldelar ett kapitel till i boken *Om koloniträdgårdar* från 1905.³⁶ Den tidigare forskningen går inte in på djupet på vilken roll dessa länder haft gällande den svenska koloniträdgårdsrörelsen. Bergquist nämner dock att koloniträdgårdsrörelsen uppkom i Tyskland på 1820-talet.³⁷ Däremot motsäger Micheline Nilsen Bergquist och anser att koloniträdgårdsrörelser till viss del funnits i England sedan 1740-talet.³⁸ Därav uppfattar jag det intressant att studera Tyskland som en av den svenska koloniträdgårdsrörelsens förebilder. Likt det engelska fallet anser jag att det är intressant att studera vilken koppling den franska rörelsen har på grund av det inte nämns i den tidigare forskningen.

Danmark var en stor influens för koloniträdgårdsrörelsen i Sverige. Lindhagen berör i boken *Om koloniträdgårdar* Danmarks koloniträdgårdar.³⁹ Men eftersom Catharina Nolin i “Koloniträdgårdsrörelsen i Stockholm - dess förutsättningar och uppkomst vid 1900-talets

---

³³ C. Forsstrand, “C Rudolf Z Abelin” i: *Svenskt biografiskt lexikon*, <<https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/5493>> [Hämtad: 2022-04-12]; S. Drakenberg, “Gustaf R Abelin” i: *Svenskt biografiskt lexikon*, <<https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/5491>> [Hämtad: 2022-04-12].

³⁴ Anna Lindhagen, *Om koloniträdgårdar* (Stockholm: Wilhelmsson, 1905) s.14.; Anna Lindhagen, *Koloniträdgårdar och planterade gårdar* (Stockholm: Norstedt & Söner, 1916b) s.8.

³⁵ Stockholmskällan, *Anna Lindhagen var politisk pionjär*, u.å., <<https://stockholmskallan.stockholm.se/teman/demokratisering/politiska-aktorer-case/anna-lindhagen/>> [Hämtad: 2022-03-28].

³⁶ Lindhagen 1905, s.14.

³⁷ Magnus Bergquist, “Gränslandet - kolonirörelsen som idé och praktik” i *Stadens odlare*, red. Christina Westergren. (Stockholm: Nordiska museet, 2003), s.87.

³⁸ Micheline Nilsen, *The Working Man's Green Space: Allotment Gardens in England, France, and Germany, 1870–1919* (Charlottesville: University of Virginia Press, 2014), s.27.

³⁹ Lindhagen 1905, s.19.

början” går in på hur de första koloniträdgårdarna i Stockholm var inspirerade av dem i Köpenhamn har jag valt att i denna uppsats inte gå in djupare på de danska influenserna.⁴⁰

Denna studie är även avgränsad till att studera koloniträdgårdsrörelsen mellan åren 1900 och 1920. Valet gjordes bland annat på grund av att Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm, som Anna Lindhagen var med att starta, lades ner 1921 när verksamheten togs över av Stockholms stad. Dessutom menar Nolin att det på grund av första världskrigets slut påbörjades en ny fas inom koloniträdgårdsrörelsen under 1920-talet där kolonilotter inte ansågs vara lika viktiga.⁴¹

1.5 Metod

Jag ämnar att besvara studiens syfte och frågeställningar med hjälp av en funktionell idéanalys och de fyra dimensionerna stadsplanering, uppfostran, familj och arbete som analysverktyg.

1.5.1 Idéanalys

Studiens metod är en funktionell idéanalys som utgår från Göran Bergström och Kristina Boréus bok *Textens mening och makt* från 2012 som behandlar olika metoder utifrån ett statsvetenskapligt perspektiv. Författarna menar att idéanalyser kan studera olika tankekonstruktioner, såväl idéer om verkligheten, hur man bör handla i verkligheten samt värderingar av fenomen i verkligheten.⁴² Den idéanalytiska metoden som används i denna studie är en funktionell idéanalys. Med hjälp av en funktionell idéanalys kan man studera vilka konsekvenser och effekter som idéerna har haft. Det går dessutom att söka efter var idéer kommer ifrån och vilka bakomliggande orsaker som finns.⁴³

Eftersom syftet i denna studie är att analysera vilka influenser den svenska koloniträdgårdsrörelsen har fått och varifrån rörelsen fått dem är det relevant att göra en funktionell idéanalys med fokus på att studera ursprunget till Anna Lindhagens idéer. Källorna om koloniträdgårdar ska tolkas i ljuset av Micheline Nilsens bok *The Working Man's Green Space: Allotment Gardens in England, France, and Germany, 1870–1919* från 2014 för att se de engelska influenserna i den svenska koloniträdgårdsrörelsen. Nilsens bok

---

⁴⁰ Nolin 2003, s.13.

⁴¹ Nolin 2003, s.35, 38–39.

⁴² Göran Bergström & Kristina Boréus, “Idé- och ideologianalys” i *Textens mening och makt*, red. Göran Bergström & Kristina Boréus, 3 uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2012) s.140.

⁴³ Bergström & Boréus 2012, s.147.

kommer även användas för få ett vidgat perspektiv om vad den svenska rörelsen influerats av genom att relatera källmaterialet med Frankrikes och Tysklands rörelser.

En funktionell idéanalys kan även hjälpa till att belysa de sociala strukturer som upphovsmannen existerat i och materialet är skapat i, vilket i sin tur påverkar innebörden av idéerna.⁴⁴ På så sätt kan denna metod även synliggöra Anna Lindhagens kontext, vilket kan belysa vilket klassperspektiv materialet är skrivet utifrån.

1.5.2 Analysverktyget dimensioner

Dimensioner belyser de grundläggande frågor som olika idéer eller världsbilder utgår ifrån. Bergström och Boréus menar att dimensioner exempelvis kan vara människosyn, samhällsteori, ekonomiska ideal och moralsyn, vilka alla belyser olika aspekter av en idé.⁴⁵ Med hjälp av dimensioner kommer analysen kunna sortera in Anna Lindhagens idéer och därefter koppla dessa till respektive land.

En risk med analysverktyget är att dimensionerna kan riskera att vara för allmänna eftersom ideologier innehåller många olika dimensioner. Dessutom är det av vikt att påpeka att dimensionerna till stor del går in varandra. Eftersom de alla är delar av en och samma ideologi är dimensionerna inte helt och hållet separerade. Trots det är verktyget till hjälp för att kategorisera källmaterialet och på så sätt åskådliggöra mönster. Däremot är dimensioner ett betydligt friare analysverktyg än andra vilket kan riskera att göra undersökningen ofullständig och mindre trovärdig.⁴⁶ För att undvika att dra för allmänna slutsatser och styrka trovärdigheten i analysen kommer studien utgå från fyra olika dimensioner som definieras med hjälp av olika frågor.

Nilsson utgår i sin uppsats från Edlings begrepp hemideologi som visar på vilka idéer som är anknutna till egnahemsrörelsen i början på 1900-talet. Nilsson delar upp hemideologin i fyra dimensioner, arkitektur, familj, uppfostran och arbete, och anser att dessa delar belyser olika aspekter av Edling hemideologi. De fyra dimensionerna innefattar allt ifrån relationen mellan land och stad och vikten av en god omgivning till hur en familj skulle se ut och hur man skulle hantera sin ekonomi.⁴⁷ Dessa fyra dimensioner kommer att användas för att reda ut vilka olika idéer som fanns inom den svenska koloniträdgårdsrörelsen för att sedan kunna koppla samman dem med internationella koloniträdgårdsrörelser. Jag har i denna uppsats valt

---

⁴⁴ Bergström & Boréus 2012, s.147.

⁴⁵ Bergström & Boréus 2012, s.156–157.

⁴⁶ Bergström & Boréus 2012, s.167, 170.

⁴⁷ Olof Nilsson, *Trädgårdens mästare: En studie om Rudolf Abelins politiskt-sociala författarskap i sekelskiftets Sverige*. Kandidatuppsats (Halmstad: Högskolan i Halmstad, 2010), s.31–34.

att byta ut begreppet arkitektur till stadsplanering eftersom källmaterialet till större del berör koloniträdgårdarnas roll i relation till stadsplanen än till själva arkitekturen. Bergström och Boréus understryker även vikten av att koppla dimensionerna till det som faktiskt ska analyseras.⁴⁸ Därför kommer de fyra dimensionerna vara förankrade i idéerna och visionerna om koloniträdgårdar.

Dimensionen stadsplanering kommer användas för att belysa vad källmaterialet ansåg att koloniträdgårdarna var utöver trädgårdar. Dessutom kommer dimensionen hjälpa till att förstå vilken relation koloniträdgårdsrörelsen hade till staden respektive landsbygden.⁴⁹ Denna dimension är speciellt intressant ur ett urbaniseringsperspektiv. Vilka för- och nackdelar fanns med att leva i en stad respektive på landsbygden? Vilken roll skulle koloniträdgårdar ha för att höja arbetarklassens levnadsstandard? Dessutom kommer det vara intressant att studera den ekonomiska relationen mellan koloniträdgårdar och matbristen under första världskriget eftersom Nolin anser att koloniträdgården hade olika syften under och efter kriget.⁵⁰

Med hjälp av dimensionen uppfostran kommer studien att framhäva vilken fostrande och utbildande roll de olika koloniträdgårdsrörelserna hade. Denna dimension berör både hur koloniträdgårdarna påverkade estetiska värden och människors själsliga liv men även hygien.⁵¹ Vilken roll ansåg Anna Lindhagen att koloniträdgårdarnas estetiska värde hade? På vilket sätt skulle det påverka människor? På vilket sätt skulle människor gynnas av att vara ute i naturen? Vilken roll hade koloniträdgårdarna i befolkningens fostran? Hur ansågs det att koloniträdgårdarna skulle påverka folkhälsan?

Dimensionen familj kommer belysa könsuppdelningen på kolonilotterna och framförallt kvinnans roll.⁵² Fanns det tydliga uppdelningar mellan mannens och kvinnans arbetsuppgifter på kolonilotten? Vilka roller hade männen respektive kvinnorna? Vem skulle göra vad? Hur skulle familjer gynnas av koloniträdgårdar?

Till sist används dimensionen arbete för att visa på vilken roll koloniträdgårdar skulle ha för att göra arbetare sysselsatta på fritiden.⁵³ Vilken roll hade kolonilotten i arbetarnas vardagsliv? Vilka fördelar fanns det med att människor spenderar sin fritid i naturen? Vilka samhällsproblem skulle koloniträdgårdar bidra till att lösa? Det är även intressant att titta på

---

⁴⁸ Bergström & Boréus 2012, s.157.

⁴⁹ Nilsson 2010, s.31–32.

⁵⁰ Nolin 2003, s.38–39.

⁵¹ Nilsson 2010, s.33–34.

⁵² Nilsson 2010, s.32–33.

⁵³ Nilsson 2010, s.34.

hur arbetarklassen uppfattas i källmaterialet på grund av Anna Lindhagens borgerliga bakgrund och hennes socialdemokratiska politiska ställning.

1.6 Teori

Studiens teoretiska utgångspunkt är ett urbaniseringsperspektiv, det vill säga att det huvudsakliga fokuset i idéanalysen kommer ligga vid hur Anna Lindhagens idéer uttrycker en reaktion på urbaniseringen under sekelskiftet.

Enligt historikern Shane Ewen i boken *What is urban history?* innebär urbanhistoria både studier av livet i urbana miljöer men även studier av urbaniseringsprocesser. Det är det sistnämnda som denna studies teoretiska fokus ligger vid. Ewen menar att urbanhistoria är intressant att studera om man sätter det i större ekonomiska, sociala, politiska eller kulturella sammanhang vilket i sin tur leder till internationella eller transnationella sammanhang.⁵⁴ Eftersom materialet i analysen att kopplas till koloniträdgårdsrörelsens internationella motsvarigheter i England, Tyskland och Frankrike finns den internationella kopplingen som Ewen belyser.

Ewen menar även att skapandet av sociala identiteter i städer är sammankopplade till vissa specifika urbana platser. Vidare bygger Ewen på urbanhistorikern Simon Gunns teori om att sociala identiteter och plats är tätt förbundna. Staden är aktör i historisk förändring eftersom identiteter formas i konflikt med ägande och i olika betydelser av platser. Ewen menar att de olika identiteterna som studerats som detta är klass, genus, etnicitet med flera, dessutom menar han att studier som vill studera dessa till stor del passar att vara komparativa.⁵⁵ Denna studie kommer i första hand intressera sig för hur Anna Lindhagen ansåg att arbetarklassen skulle gynnas och agera med hjälp av koloniträdgårdar. Även genusperspektivet är intressant eftersom det kan vara intressant att se hur Anna Lindhagen och resten av källmaterialet ser på arbetsuppdelningen mellan män och kvinnor på kolonilotterna samt vilka familjeideal de uttrycker. Däremot är det av vikt att betona att denna studie inte komparativ utan studien ska, som tidigare nämnt, relatera analysen till tidigare forskning om internationella koloniträdgårdsrörelser.

Edling belyser i sin avhandling dikotomin stad-landsbygd och menar att det är en del av den så kallade hemideologin. Motsatsparet symboliserade två alternativa och stridande framtider för Sverige i början av 1900-talet. Båda alternativen strävade efter en samhällsförbättring men innebar antingen arbetarbostäder i städerna eller en strävan efter

---

⁵⁴ Shane Ewen, *What is urban history?* (Cambridge: Polity press, 2016) s.3.

⁵⁵ Ewen 2016, s.34–35.

småjordbruk.⁵⁶ Edlings teori om dikotomin kommer vara av hjälp för att framhäva relationen mellan stad och landsbygd i källmaterialet samt för att belysa hur och vad koloniträdgårdsrörelsen såg i respektive miljö.

Håkan Forsell menar i sin studie *Urbana infantil* från 2012 att utbildningsväsendet mellan 1900– och 1930–talen speglar den samhällsomvandling som urbaniseringen innebar. När städer blev mer inflytelserika och deras roll i samhället förändrades krävdes det även nya strukturer och gemenskaper i samhället. Det vill säga att det i och med urbaniseringen skapades ett nytt regelverk vilket människor skulle agera utifrån. Det handlade bland annat om att människor behövde lära sig att vara självständiga och att konkurrera med varandra både gällande plats och resurser.⁵⁷

Forsell menar även att han vill studera utbildningsväsendet i relation till de stora förändringar som urbaniseringen delvis låg bakom runt förra sekelskiftet, som nya gemenskapsformer och nya identitetsbildningar. Däremot menar Forsell även att denna syn på urbanhistoria blev kritiserad under 1970-talet och idéer som tidigare var positivt kopplade till urbaniseringen ansågs istället som förtryckande och byråkratiska. Ur den kritiken uppkom ett mer politiskt och konstruktivistiskt urbanhistoriskt perspektiv som Forsell också använt i sin studie.⁵⁸

Jag kommer i denna studie grunda min undersökning i Forsells teori att urbaniseringen bidrog till ett nytt förhållningssätt för människor. Dessutom kommer studien ha i åtanke Ewens teori baserad på Gunns urbanhistoriska teori hittad i *What is urban history?* och Edlings teori om stad och landsbygd. Studien kommer studera koloniträdgårdsrörelsen utifrån synen att den rörelsen var en reaktion på det nya regelverket som Forsell betingar urbaniseringen med. Det innebär ett fokus på hur de idéer som källmaterialet ger uttryck för kan tolkas som svar på de nya förutsättningarna som uppstod i det urbana Sverige. Men jag vill också se vilka likheter idéerna har till tankar i de engelska, tyska och franska rörelserna.

1.7 Disposition

I den första delen av analysen kommer de svenska idéerna om koloniträdgårdar kartläggas med hjälp av urbaniseringsperspektivet och utifrån de fyra dimensionerna. Den andra delen

---

⁵⁶ Edling 1996, s.24.

⁵⁷ Håkan Forsell, *Urbana infantil: stadsmiljö, pedagogik och kunskapssamhälle i metropolernas tidevarv, ca 1900–1930*, (Lund: Sekel, 2012) s.21.

⁵⁸ Forsell 2012, s.20.

kommer relatera analysen av den svenska koloniträdgårdsrörelsen till Englands rörelse. I den tredje och sista delen av analyskapitlet kommer den svenska rörelsen tolkas i ljuset av de tyska och franska koloniträdgårdsrörelserna. Därefter kommer en slutsats och diskussionsdel där de viktigaste fynden av analysen presenteras.

2. Analys

2.1 Anna Lindhagen och den svenska koloniträdgårdsrörelsen

I följande del kommer Anna Lindhagen, Anna Kleman, Rudolf Abelin, Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar samt Föreningen för koloniträdgårdar i Stockholms texter kartläggas och analyseras utifrån de fyra dimensionerna stadsplanering, uppfostran, familj och arbete.

2.1.1 Stadsplanering

Anna Lindhagen beskriver i *Koloniträdgårdar och planterade gårdar* från 1916 städer som grå och helvetet självt. Städerna innehöll soptunnor och skiljemurar, vilka enligt henne var fula. Hon ansåg även att städerna på grund av sin gråhet gjorde de boende bittra.⁵⁹ Vidare menar Lindhagen att städerna i hennes samtid skiljer sig väsentligt från hennes idealiska stad, trädgårdsstaden, på grund av att städerna är smaklösa och saknar natur.⁶⁰ Trädgårdsstaden ansågs vara den mest fördelaktiga stadsplaneringen eftersom den sammanförde det positiva med både stad och landsbygd.⁶¹ Enligt Lindhagen innebar urbaniseringen en särskiljning mellan människan och naturen, vilken var onaturlig. Hennes beskrivningar av staden stämmer även överens Edlings teori om stad-landsbygd. Edling visar i sin studie på att staden ansågs kännetecknas på liknande sätt till det Lindhagen beskriver. Enligt Edling ansågs städer vara trånga, smutsiga, stressiga och de ansågs också sakna en gemenskap.⁶² Även Rudolf Abelin målar upp städerna negativt. Abelin beskriver hur städerna likt vampyrer suger ur den hälsosamma ungdomen ur landsbygden. Dessutom menar Abelin att landsbygden är den naturliga platsen för människor.⁶³ Även Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar menar att industrialiseringen förstörde de tidigare städerna eftersom natur försvann för att ge plats åt

---

⁵⁹ Lindhagen 1916b, s.39–40.

⁶⁰ Anna Lindhagen, "Koloniträdgårdar: Städernas jordbruksfråga", *Trädgården* (1909), s.1.

⁶¹ Lindhagen 1909, s.1.

⁶² Edling 1996, s.303.

⁶³ Rudolf Abelin, *Koloniträdgårdar: En bok för stadsbor och industrisamhällen* (Stockholm: Fritze, 1907) s.16.

hyreskaserner. På så sätt menar föreningen att odlingsplatser runt städerna försvann.⁶⁴ Lindhagen beskriver sin barndom som en god tid där människor tillbringade tid i naturen istället för i hyreskaserner.⁶⁵

Med hjälp av Forsells teori går det att tolka dessa skildringar om staden som ett uttryck av den samhällsförändring som urbaniseringen innebar. Genom att både Lindhagen och Abelin ser städer som onaturliga visar det på att källmaterialet ser på denna förändring som negativ. Dessutom ger de även uttryck för att staden till viss del förstör för invånarna genom att relationen mellan människorna och naturen försvinner, vilket i sin tur också kan ses som ett exempel på hur människors förhållningssätt förändrats i och med urbaniseringen.

Till skillnad från hur hon beskriver städerna menar Lindhagen att naturen istället sprider glädje.⁶⁶ Enligt Lindhagen anser vissa att natur i staden bör ses som en lyx men det motsäger hon. Istället menar hon att bara ett par träd kan göra mycket för staden.⁶⁷ Genom att utnyttja tomma platser för att plantera träd och växter skulle städerna enligt Lindhagen bli vackrare.⁶⁸ Dessutom betonar hon även att stadens invånare under de senare åren blivit mer dragna till naturen.⁶⁹ För att uppfylla den tillgivenheten till naturen menar Lindhagen att även de mindre bemedlade klasserna i samhället också skulle få ta del av naturen.⁷⁰

Lindhagen, Abelin och Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar ger alla tre i sina beskrivningar av staden uttryck för dikotomin stad och landsbygd som Edling menar att egnahemsrörelsen bland annat kännetecknas av.⁷¹ Källmaterialet fastställer denna skillnad mellan staden och landsbygden, inte minst när Abelin liknar städer vid vampyrer. Vidare understryker Abelin även att den naturliga platsen för människor är bland natur.⁷² Källmaterialet visar att både Lindhagen och Abelin värdesätter staden och landsbygden olika. Utifrån Edlings teori om dikotomin stad-landsbygd kan det tolkas som att de förespråkar landsbygden som den rätta framtiden för Sverige. Edling anser att dikotomin är tätt sammanbunden med synen på förändring.⁷³ Synen på samhällsförändringen som urbaniseringen innebar återkommer i Lindhagens texter, inte minst när hon beskriver sin

---

⁶⁴ Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar, *Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar 1905–1915: Minnesskrift* (Göteborg, 1915), s.9.

⁶⁵ Lindhagen 1916b, s.39.

⁶⁶ Lindhagen 1916b, s.41.

⁶⁷ Lindhagen 1916b, s.47.

⁶⁸ Lindhagen 1916b, s.42.

⁶⁹ Lindhagen 1916b, s.54.

⁷⁰ Lindhagen 1916b, s.5.

⁷¹ Edling 1996, s.372.

⁷² Abelin 1907, s.16.

⁷³ Edling 1996, s.24.

barndom som en god tid där hon tillbringade tid i bersåer istället för hyreskaserner.⁷⁴ Det kan därmed tolkas som att Lindhagen är kritisk mot den förändring som urbaniseringen innebar. Däremot är det relevant att fastställa att hon skulle ha sluppit växa upp i hyreskaserner på grund av hennes borgerliga klasstillhörighet.

Lindhagen betonar att hon ser stadens koloniträdgårdar som ett substitut för landsbygden och ägandet av ett eget hem.⁷⁵ Dock förespråkar även Lindhagen trädgårdsstaden, där sammanförandet av stadens och landsbygdens positiva delar skulle skapa en idealstad för stadsinvånare. Det ansågs vara det mest optimala sättet för boende i städer att komma nära naturen och samtidigt ta del av städernas kultur. Hon betonar att engahemsidén inte bara skulle innebära egna bostäder men även en egen bit jord. Men de som inte kunde äga sin egen mark skulle istället få tillgång till jord genom koloniträdgårdar.⁷⁶

Dels så att hela städer eller redan befintliga städers förstäder anläggas som trädgårdsstäder, där till hvarje enfamiljshus eller lägenhet hör en trädgård — man får då stadens fördel af kulturcentrum förenad med landets företräden att vara omedelbart omgifven af det, som växer. [...] Dels kunna stadsmänniskor få jord genom koloniträdgårdar. Denna form är afsedd i första hand för de stora städerna med sina hyreskaserner, som omöjliggöra täppor kring själfva bostäderna, men är behöflig lika väl för ofvannämnda felaktigt anlagda mindre samhällen.⁷⁷

Anna Lindhagen beskriver två lösningar till att ge stadsinvånare en bit jord att odla på, att anlägga koloniträdgårdar och trädgårdsstäder. Lindhagen menar att koloniträdgårdar i första hand skulle anläggas till boende i hyreskaserner eller invånare i, enligt henne, felaktigt planerade städer. Det vill säga att koloniträdgårdar först och främst skulle anläggas i städer som hon inte ansåg uppfylla hennes krav av en bra planlagd stad.⁷⁸ Däremot menar Anna Lindhagen i sin bok från 1905 att koloniträdgårdarna även kunde vara en del av den stadsplanering som trädgårdsstaden innebar.⁷⁹ Eftersom hon framhåller trädgårdsstaden som den mest ideala stadsplaneringen där stadsinvånare får bo naturnära går det att se trädgårdsstaden som ett försök att förena staden och landsbygden. Ett sätt att lösa upp den dikotomin som enligt Edling bland annat innebar att satsa på antingen egnahem för småjordbruk eller förvärvsarbete.⁸⁰

---

⁷⁴ Lindhagen 1916b, s.39.

⁷⁵ Lindhagen 1905, s.6.

⁷⁶ Lindhagen 1905, s.1, 3.

⁷⁷ Lindhagen 1909, s.1.

⁷⁸ Lindhagen 1909, s.1.

⁷⁹ Lindhagen 1905, s.33.

⁸⁰ Edling 1996, s.24.

I Föreningen Stockholms koloniträdgårdars tioårsskrift beskriver Axel Forrsén helhet, enkelhet samt ordning och reda som ideal för trädgårdsstäderna.⁸¹ Även Lindhagen tar upp att koloniträdgårdarna och dess stugor ska skapa en helhet.⁸² Koloniträdgårdar i närheten av städer skulle enligt Lindhagen även ge en omväxling i stadsbilden och bidra till en försköning av städerna.⁸³ Men trots att idén om trädgårdsstäder redan fått gehör menar Anna Lindhagen i Föreningen Stockholms koloniträdgårdars tioårsskrift att stadsinvånare 1916 fortfarande gick miste om jord att bruka.⁸⁴ Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar menar att de små lägenheterna borde ha en tillhörande lott i närområdet.⁸⁵

Abelin understryker att kolonilotter är ett av de oansenliga krav som samhället bör uppfylla för att tillfredsställa arbetarklassen.⁸⁶ Kolonilotterna skulle enligt Abelin förutom arbetarklassen även gagna hela samhället.⁸⁷ Lindhagen menar att kolonilotterna kunde ge ekonomisk vinning beroende på hur mycket tid och energi som lades på lotterna. Beroende på hur mycket arbete det läggs på lotten menar hon att man kan gå från att gå ett ut på lotten till att dubbla sin vinst.⁸⁸ Anna Kleman menar likt Lindhagen att man med en kolonilott inte bara får glädje utan dessutom en ekonomisk vinning.⁸⁹ Den ekonomiska vinsten av lotterna var enligt Lindhagen speciellt viktig under första världskriget då familjer riskerade att bli av med arbete. Dessutom menar hon att lotterna stöttade familjer under svåra vintrar.⁹⁰ Utöver det anser hon även att kolonilotterna både gynnar stadsbor och före detta lantbor på så sätt att de antingen blir introducerade för trädgårdsarbete för första gången eller får återse det.⁹¹

Varför förespråkar Lindhagen trädgårdsstaden istället för att anse att flytta tillbaka till landsbygden var den enda lösningen? Den enda fördelen med staden som källmaterialet ger uttryck för är att det är ett kulturcentrum. Men trots det menar Lindhagen att trädgårdsstaden ska sammanföra landsbygdens fördelar med stadens. Det går utifrån detta att tolka som att hon, trots sin starka kritik mot urbaniseringen och den samtida stadsplaneringen, ser att det fanns vissa fördelar med städerna. Genom att Lindhagen uppmärksammar en kompromiss

---

⁸¹ Axel Forrsén, "Om koloniträdgårdsstugor" i: *Tioårsskrift 1906–1916 med trädgårdsbok*, Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm (Stockholm: Sv. andelsförl., 1916), s.61.

⁸² Lindhagen 1909, s.3.

⁸³ Lindhagen 1916, s.17.

⁸⁴ Anna Lindhagen, "1904–1916" i: *Tioårsskrift 1906–1916 med trädgårdsbok*, Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm (Stockholm: Sv. andelsförl., 1916a), s.3–4.

⁸⁵ Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar 1915, s.19.

⁸⁶ Abelin 1907, s.18.

⁸⁷ Abelin 1907, s.5.

⁸⁸ Lindhagen 1905, s.4; Lindhagen 1916b, s.5.

⁸⁹ Anna Kleman, "Anna Lindhagen och Stockholms koloniträdgårdar", *Idun* nr.39 (1907) s.478.

⁹⁰ Lindhagen 1916b, s.9.

⁹¹ Lindhagen 1909, s.4.

mellan två motsatser går det att tolka som att hon observerar att människor föredrar att bo i städer och vill därav förbättra deras levnadssituation.

2.1.2 Uppfostran

I mellersta Sverige anser Anna Lindhagen att koloniträdgårdarna mist sin skönhet eftersom de bara ses som land att bruka. Hon anser att det är lika viktigt att koloniträdgårdarna är vackra som att familjer får en chans att bruka jord. Hon ser koloniträdgårdarna som trädgårdar i miniatyr.⁹² För att göra kolonilotterna till trädgårdar och för att undvika att de bara används för att odla potatis ska det i föreningar finnas kontraktsbestämmelser över hur mycket av en gröda man får odla på en lott. I vissa föreningar gäller en fjärdedel och i andra gäller halva lotten. På koloniträdgårdar anlagda av Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm får en gröda max ta upp en tredjedel av lotten.⁹³ Rudolf Abelin menar att vad man planterar och i vilken utsträckning som det planteras är upp till lottägaren. Han vill även framhäva att nyttoväxterna är vackrast och att de av den anledningen bör ges störst yta på lotten.⁹⁴ Däremot menar Abelin också att det är viktigt att odla blommor eftersom dessa, på grund av sin skönhet och doft, är nyttiga för odlaren.⁹⁵

Anna Lindhagen skriver att det är skönheten i naturen som först och främst bör respekteras i anläggandet av koloniträdgårdar och stugor i dessa områden. Lindhagen ser det som vandalisering att förstöra naturbilden genom att bygga lusthus, det menar hon går ut över alla invånare i staden.⁹⁶ Det är viktigt att stugorna som byggs på kolonilotterna ska vara sammanhängande och vackra. Vikten av att stugorna ska vara vackra betonar Lindhagen eftersom hon också menar att vackert husbyggande gynnar hela befolkningen. Vackra stugor bidrar enligt henne både till skönhet men även folkbildning.⁹⁷ Även Abelin understryker vikten av stugorna i en koloniträdgård bör vara sammanhållande. Han liknar koloniträdgårdarna till den mänskliga kroppen och menar att lotterna, likt en människas hand och fot är en del av en helhet. För att lotten ska bli så vacker och stark bör arrendatorerna därav samarbeta för att deras lotter ska stämma överens.⁹⁸ Även Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar använder sig av samma liknelse och menar att koloniträdgårdarna kommer utvecklas både i skönhet och produktion genom samarbete mellan arrendatorer.⁹⁹ Bergquist

---

⁹² Lindhagen 1909, s.1.

⁹³ Lindhagen 1916b, s.24.

⁹⁴ Abelin 1907, s.37.

⁹⁵ Abelin 1907, s.80–81.

⁹⁶ Lindhagen 1905, s.51.

⁹⁷ Lindhagen 1909, s.4.

⁹⁸ Abelin 1907, s.29–30.

⁹⁹ Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar 1915, s.22.

betonar att liknelsen till samhället som en organism var vanlig under tiden samt att denna organism ansågs vara ur balans i och med industrialiseringen. Enligt Bergquist ansågs det att det kunde lösas genom att ge människor en relation till naturen.¹⁰⁰ Lindhagen anser också att man i koloniträdgårdar kan skapa en kultur som inte fanns i samhällena sen innan, bland annat genom att plantera växter och bygga vackra hus.¹⁰¹ Dessutom menar Anna Kleman att det är viktigt att koloniträdgårdarna tillses för att de inte ska riskeras att förfulas.¹⁰²

Lindhagen, Kleman, Abelins och Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar resonemang visar på vikten av skönheten i koloniträdgårdar. Edling menar att den estetiska omgivningen ansågs förädla befolkningen. Miljön sågs därav som ett sätt påverka eller uppfostra av människor.¹⁰³ Det går att tolka det som att koloniträdgårdarna får rollen att försköna de, enligt källmaterialet, fula städerna och på så sätt även försköna och förbättra städernas invånare.

Utöver skönhetsaspekter menar även Anna Lindhagen att koloniträdgårdarna förbättrar arrendatorernas hygien, genom att vara ute i naturen får man frisk luft och omväxling i arbete. Dessutom menar hon att på grund av dessa hygieniska fördelar bidrar även koloniträdgårdarna till kampen mot tuberkulos.¹⁰⁴ Genom att arbeta i kolonilotterna anser Abelin att människor bevarar både sin kroppsliga och själsliga ungdom.¹⁰⁵ Utöver det menar Lindhagen att koloniträdgårdarna med sin skörd bidrar till en mer omväxlande och näringsrik diet vilket även förbättrar lottägarnas hälsa.¹⁰⁶ Även Abelin understryker att den omväxlande dieten är en fördel för arrendatorernas hälsa.¹⁰⁷ Gertrud Bergström menar i Föreningen koloniträdgårdar i Stockholms skrift att en diet av största del grönsaker inte bara är bra i kristider utan även är en sund diet vanligtvis, när kött inte är dyrt.¹⁰⁸ Utifrån dessa resonemang går det att uttyda att fostran för koloniträdgårdsrörelsen inte bara innefattade skönhet utan även hygienism. Det visar att källmaterialet ansåg att befolkningen skulle förbättras både genom att fostras inom sin kroppsliga och sinnliga hälsa. Genom att befolkningen både skulle fostras kroppsligt och sinnligt på kolonilotterna går det att tolka det som att källmaterialet tillskriver naturen ett stort inflytande. Det går i sin tur att dra slutsatsen att materialet ser försämringen av människors hälsa som en konsekvens av urbaniseringen.

---

¹⁰⁰ Magnus Bergquist, *En utopi i verkligheten: kolonirörelsen och det nya samhället*. Doktorsavhandling (Göteborg; Göteborgs universitet, 1996), s.68.

¹⁰¹ Lindhagen 1916b, s.30.

¹⁰² Kleman, 1907, s.478.

¹⁰³ Edling 1996, s.336–337.

¹⁰⁴ Lindhagen 1905, s.4–5.

¹⁰⁵ Abelin 1907, s.13.

¹⁰⁶ Lindhagen 1905, s.4–5.

¹⁰⁷ Abelin 1907, s.11.

¹⁰⁸ Gertrud Bergström, "Något om vegetabilier" i: *Tioårsskrift 1906–1916 med trädgårdsbok*, Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm (Stockholm: Sv. andelsförl., 1916), s.52.

Enligt Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar gynnas även barnen av att vistas på koloniträdgårdarna. Barnen får en chans att leka bortom de farliga gatorna och trånga gårdarna i staden. Föreningen menar även att koloniträdgårdarna med dess natur ger barnen en mer hygienisk uppväxt som stadsmiljön inte kan ge dem. Koloniträdgårdarna ger istället barnen en fristad med frisk luft, sol och natur att leka i.¹⁰⁹ Även Anna Lindhagen ser barnens lekplats på gatan som ohälsosam och dammig och anser att det är bättre för både kropp och själ att spendera tid i koloniträdgårdar.¹¹⁰ Vidare menar Lindhagen att barnen i koloniträdgårdarna lär sig om både naturen och ordentlighet. Dessutom anser hon att barn som vistats i koloniträdgårdar blivit hälsosamma och rödkindade istället för bleka.¹¹¹ Abelin menar att koloniträdgårdarnas yttersta syfte är att ge människor, från att de var barn, en sund själ och kropp.¹¹² Återigen uttrycker materialet åtskillnaden mellan natur och stad. Staden beskrivs att vara farlig för barnen medan koloniträdgårdarna med sin natur målas upp som en trygg, fostrande och hälsosam plats.

Resonemangen om koloniträdgårdarnas hygieniska fördelar visar på hur koloniträdgårdarna ansågs förbättra lottägarna. Det visar även på att det är staden som ansågs bidra till försämrandet av befolkningens hälsa, både den kroppsliga och den sinnliga. Det visar i sin tur på att dikotomin stad och landsbygd även spelar roll gällande denna dimension. Eftersom staden innebar en typ av fördärv av människan krävdes det en fostran, vilken skedde genom att stadsinvånare arbetade i naturen. Däremot anser Lindhagen att varken hygien eller skönheten är den viktigaste fördelen med koloniträdgårdar utan det är att koloniträdgårdarna skapar en relation mellan naturen och människan.¹¹³ På så sätt skiljer sig Lindhagen och Abelin sig åt i idén om vad koloniträdgårdarnas främsta syfte skulle vara.

Glädjen af koloniträdgårdar, det är dock deras största nytta. De äro ett af medlen att föra äfven stadsmänniskan åter till allas vår moder jorden för att vid hennes sköte njuta välsignelsen af arbetsglädje, form- och färgglädje.¹¹⁴

Lindhagen betonar att det viktigaste av allt är att koloniträdgårdar ger arrendatorerna glädje och stadsmänniskan en relation till naturen.¹¹⁵ I likhet med Lindhagen menar även Abelin att glädje är något som arrendatorerna får ut av kolonilotterna, det går enligt Abelin inte att ta

---

¹⁰⁹ Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar 1915, s.10, 19.

¹¹⁰ Lindhagen 1905, s.6.

¹¹¹ Lindhagen 1905, s.27.

¹¹² Abelin 1907, s.95.

¹¹³ Lindhagen 1905, s.7.

¹¹⁴ Lindhagen 1905, s.7.

¹¹⁵ Lindhagen 1905, s.7.

betalt för den glädjen som blommorna som tas hem till lägenheten ger.¹¹⁶ Vidare liknar även Abelin naturen och människan med en moder och ett barn och anser att syftet med koloniträdgårdar är att återförena dem. På så sätt menar Abelin att människor skulle hitta tillbaka till att ta hand om jorden.¹¹⁷ Dessutom menar både Lindhagen och Abelin att i naturen finns Gud att hitta.¹¹⁸ Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar menar i likhet till Lindhagen och Abelin att koloniträdgårdar skulle föra människan bort från trångboddhet och dålig luft tillbaka till naturen, dess moder. Dessutom menar föreningen, i likhet till Anna Lindhagen, att kolonilotterna ger arrendatorerna glädje samt stärker deras kroppsliga och sinnliga hälsa.¹¹⁹

Det går att se koloniträdgårdarna som ett försök att koppla den kollektiva arbetaridentiteten till en plats som inte är betingad med de negativa aspekter som staden var tillskriven. Enligt Ewens tidigare nämnda teori har sociala identiteter genom historien varit sammankopplade till specifika platser.¹²⁰ Genom att källmaterialet ser relationen mellan natur och människa som relationen mellan mor och barn går det att tolka koloniträdgårdarna som ett försök att koppla arbetarnas identitet till naturen. Vidare går det att utläsa av källmaterialet att relationen med naturen på koloniträdgårdarna skulle ge stadsinvånare bättre förutsättning att bli goda och friska medborgare.

2.1.3 Familj

Koloniträdgårdar skulle hjälpa familjer att bli mer sammanhållna. Enligt Anna Lindhagen ska koloniträdgården förena familjer genom att de både arbetar och vilar tillsammans. Vidare menar hon att de danska koloniträdgårdarnas grundare Gartner P. Hansen ansåg att trots att det var kvinnorna som fick tjata om kolonilotter ledde ägandet av en lott ofta till att det väcktes en lust hos männen att vilja flytta till ett hus med en riktig trädgård. Lindhagen beskriver hur männen med hjälp av koloniträdgårdarna ska komma bort ifrån sina trånga lägenheter. På kolonilotterna ska männen istället ta hand om sin lott och sitt nyvunna intresse ute i naturen i sällskap med sin familj, vilket skulle stärka hans välbefinnande.¹²¹

Lindhagen menar att kvinnorna kan komma ut i naturen och ha det bekvämt med barnen med hjälp av koloniträdgårdarna.¹²² Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar anser att kolonilotterna kan vara den plats där kvinnor får en paus från hushållsarbetet.¹²³ Dock menar

---

¹¹⁶ Abelin 1907, s.5, 11.

¹¹⁷ Abelin 1907, s.17.

¹¹⁸ Lindhagen 1905, s.26; Abelin 1907, s.17.

¹¹⁹ Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar 1915, s.21.

¹²⁰ Ewen 2016, s.34–35.

¹²¹ Lindhagen 1905, s.5, 26–27.

¹²² Lindhagen 1905, s.6.

¹²³ Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar 1915, s.19.

Lindhagen att husmödrarnas roll på koloniträdgårdarna bland annat var att servera kvällsmat på lotten.¹²⁴ Abelin menar också att kvinnorna i stugorna på lotterna ska kunna koka kaffe, värma mat eller bereda skörden.¹²⁵ Dessutom anser Abelin att det även bör finnas matservering i koloniträdgårdarna för de män som inte har en kvinna som kan ordna det.¹²⁶

Källmaterialet visar även på att det ansågs vara kvinnans arbete att ta tillvara på skörden för att sedan kunna använda den under årets gång. Lindhagen menar att det är husmoderns uppgift att veta hur det ska göras.¹²⁷ Gustaf Lind skriver i Föreningen koloniträdgårdar i Stockholms Tioårsskrift att det är av stor vikt att kolonilotternas skördar både förvaras och används i hemmet.¹²⁸ Dessutom skriver Märta Gustafsson i tioårsskriften att kvinnan, som bör vara lycklig att ha en lott, under året bör konservera och ta tillvara på skörden så att matbehovet för vintern blir fyllt av hemskördad mat.¹²⁹ Abelin nämner i likhet med Lindhagen, Lind och Gustafsson att husmodern förlänger skördens hållbarhet genom att torka eller lägga in den.¹³⁰

Källmaterialets beskrivningar av männens arbetsuppgifter är knapphändiga. Men även om männens roll inte beskrivs explicit är det ändå tydligt att männen och kvinnorna förväntas göra olika typer av arbete. Resonemangen visar på att de rådande familjeidealerna förespråkade att kvinnan tog hand om hem och familj medan mannen försörjer sin familj. Edling menar att de familjeidealerna var starkt kopplade till borgerligheten och de präglades av idéer om kvinnans särart. Kortfattat innefattade de borgerliga familjeidealerna att mannen och kvinnans roller var åtskilda. Kvinnan som ansågs vara naturligt känslös ansvarade för att ta hand om familj, hem och uppfostrandet av barnen. Mannen skulle istället stå för handlingen, tanken och att försörja familjen. Dessutom betonar Edling att dessa borgerliga familjeideal blev hotade av industrialiseringen genom trångboddhet och kvinnligt arbete.¹³¹ Bergquist menar att industrialiseringen skärpte denna könsuppdelning genom att gränsen mellan hem och arbete också skärptes.¹³² Eftersom att det är kvinnornas arbetsuppgifter som är specificerade kan det tolkas som att det var männen som förväntades göra det som inte tillskrivs kön i källmaterialet. Det vill säga det fysiska arbetet som byggandet av lusthus och arbetet i

---

¹²⁴ Lindhagen 1905, s.26.

¹²⁵ Abelin 1907, s.34.

¹²⁶ Abelin 1907, s.26.

¹²⁷ Lindhagen 1916b, s.35.

¹²⁸ Gustaf Lind "Om skördens tillvaratagande och förvaring" i: *Tioårsskrift 1906–1916 med trädgårdsbok*, Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm (Stockholm: Sv. andelsförl., 1916), s.50.

¹²⁹ Märta Gustafsson, "Några praktiska sätt att konservera trädgårdsprodukterna" i: *Tioårsskrift 1906–1916 med trädgårdsbok*, Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm (Stockholm: Sv. andelsförl., 1916), s.50.

¹³⁰ Abelin 1907, s.11.

¹³¹ Edling 1996, s.324–328.

¹³² Bergquist 1996, s.117.

trädgården. Bergquist underbygger denna tolkning genom att framhäva hur kvinnan inte ansågs vara en del av det producerande arbetet, som trädgårdsarbete. Istället ansvarade hon för reproduktionen, det vill säga uppfostrandet av barnen.¹³³ Det går därav att tolka som att trots att kvinnorna skulle spendera tid på lotterna skulle deras identiteter fortfarande vara knutna till hemmet och den privata sfärens uppgifter.

2.1.4 Arbete

Lindhagen ansåg även att koloniträdgårdarna skulle ses som en tillflykt för stadens arbetare. Det skulle utgöra en plats där de förvärvsarbetande kunde spendera tid under kvällar eller helger och oberoende av andra arbeta med sitt.¹³⁴ Abelin och Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar understryker även att kolonilotterna både finns till för nöje och nytta, det vill säga, de menar att man både ska bruka lottens jord men även återhämta sig.¹³⁵ Forssén menar i tioårsskriften att koloniträdgårdarna skulle vara en lugn plats för arbetare att längta efter.¹³⁶ Lindhagen beskriver att det även skulle utgöra en fristad bort från stadens liv och lockelser.¹³⁷ Abelin anser att det i stadgarna för koloniträdgårdar bör stå att arrendatorerna ska leva städat, moraliskt och framförallt nyktert. Lever lottägarna på ett sätt som går emot detta riskerar de att deras lott tas ifrån dem.¹³⁸

Trädgårdsarbetets för sinnet höjande inflytande är äfven en känd sak. En djupt anlagd och känslig natur får ute i trädgården känna den frid han förgäfves söker bland stadens buller. En rå eller själfvisk natur kan förfinas och blifva hjälpsam under inflytande af det som växer, och som är beroende af hans omvårdnad. För den hvilken världshuset är en stark lockelse kan den egna täppan blifva en ännu starkare. Vid arbetslöshet kan måhända arbetet i trädgården blifva en räddning från sysslolöshet.¹³⁹

Koloniträdgårdarna hade en uppgift att motarbeta sysslolöshet och ge arrendatorerna ett syfte utanför sitt arbete.¹⁴⁰ Att motverka sysslolöshet var speciellt viktigt i fall där arrendatorerna hade blivit arbetslösa. Men enligt Lindhagen skulle också koloniträdgårdarna motverka att arbetaren föll för stadens lockelser. Istället för att gå till krogen efter arbetet skulle nu arbetaren gå till sin lott.¹⁴¹ Därför var det av stor vikt att det gick att ta sig till trädgårdarna

---

¹³³ Bergquist 1996, s.119.

¹³⁴ Lindhagen 1916b, s.5.

¹³⁵ Abelin 1907, s.36–37; Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar 1915, s.22.

¹³⁶ Forssén 1916, s.63

¹³⁷ Lindhagen 1905, s.5; Lindhagen 1909, s.3.

¹³⁸ Abelin 1907, s.44, 46.

¹³⁹ Lindhagen 1905, s.5.

¹⁴⁰ Lindhagen 1905, s.5.

¹⁴¹ Lindhagen 1905, s.26; Lindhagen 1916b, s.6–7.

lätt så att familjerna kunde spendera sin fritid, både vardagskvällar och helger, på sin lott.¹⁴² Utifrån det Lindhagen skriver om att få arbetare att inte falla för stadens faror kan det tolkas som att hon till viss del ser arbetarna som en typ av offer av urbaniseringen. Även Abelin menar att när man har tillgång till en kolonilott vaknar man på morgonen för arbete och ordning istället för stadens lockelser. Vidare skriver även Abelin att ölen på lotterna bör förbjudas, bland annat för att skapa frid i koloniträdgårdarna.¹⁴³

Edling menar i sin studie att socialismen ansågs som ett hot mot samhällsordningen.¹⁴⁴ Lindhagen uttrycker inte specifikt den rädslan men det kan dock ha att göra med hennes politiska åsikter som socialdemokrat. Däremot går det utifrån resonemang i källmaterialet om att skapa frid och lugn på lotterna att se kolonilotterna som ett verktyg för att fostra och lugna arbetarklassen. Det går därför att anta att källmaterialet uttrycker en vilja att tillfredsställa arbetarklassen med kolonilotter. Det går dessutom utifrån Ewens teori att tolka det som att koloniträdgårdarna syftade att tillskriva arbetarnas identiteter och sociala gemenskaper till naturen istället för stadens smuts, lockelser och hot. På så sätt går det att se koloniträdgårdarna som ett försök att förflytta identiteten av arbetarklassen från staden till landsbygd.

Lindhagen citerar den Skånska trädgårdsföreningen som skriver att ogräset, både det naturliga och mänskliga, har försvunnit från platser med koloniträdgårdar.¹⁴⁵ Lindhagen går inte in på detta vad det mänskliga ogräset syftar på. Däremot går det utifrån resten av hennes skrifter om koloniträdgårdar att uttyda att detta inte är ett rashygieniskt uttalande. Istället går det att dra slutsatsen att uttalandet syftar på de omoraliska människorna som fördärvats av sysslolöshet och lockelser i staden. På så sätt visar detta resonemang hur Lindhagen anser att en fostran i naturen är botemedlet för den omoraliska staden.

Även dimensionen arbete visar på hur källmaterialet ser på staden respektive landsbygden. Rollen som Anna Lindhagen ansåg att koloniträdgårdarna skulle ha för förvärvsarbetare avslöjar de faror hon även ansåg att staden innebar. Vårdshus, alkohol och sysslolöshet presenteras i materialet som de största farorna och Lindhagen anser att allt detta skulle kunna botas av koloniträdgårdar. Lotterna målas i källmaterialet upp som en sysselsättning där arbetarna kommer undan dessa faror.¹⁴⁶ Den rädslan som källmaterialet ger uttryck för kan liknas vid den oro som Forsell kopplar samman med urbaniseringen.¹⁴⁷

---

¹⁴² Lindhagen 1905, s.3–4; Lindhagen 1916b, s.5.

¹⁴³ Abelin 1907, s.10.

¹⁴⁴ Edling 1996, s.95.

¹⁴⁵ Lindhagen 1916b, s.12.

¹⁴⁶ Lindhagen 1905, s.3–5.

¹⁴⁷ Forsell 2012, s.21.

Därmed går det att se koloniträdgårdarna som ett försök att minska den samhällsomvandling som urbaniseringen innebar. Dessutom går det att se resonemangen i källmaterialet om hur koloniträdgårdarna skulle motverka stadens lockelser som ett sätt att förstå och påverka det nya sociala regelverk som Forsell även menar att urbaniseringen ledde till. Återigen går det utifrån Edlings teori om stad och landsbygd att se hur källmaterialet tillskriver staden respektive landsbygden olika egenskaper och framtidsutsikter. Staden ses enligt materialet som farlig och omoralisk medan landsbygden målas upp som ren och naturlig. Det går att dra slutsatsen att Anna Lindhagen anser att koloniträdgårdarna skulle hjälpa staden och dess invånare att bli mer moraliska, likt landsbygden.

2.2 Influenserna av den engelska koloniträdgårdsrörelsen

I följande del kommer den föregående analysens resultat sättas i relation till Nilsens forskning om den engelska koloniträdgårdsrörelsen för att se vilka likheter och skillnader, och på så sätt även vilka influenser den engelska rörelsen haft på den svenska. Det kommer läggas speciellt fokus vid hur den engelska rörelsen ser på staden och uttrycker reaktioner på urbanisering.

Först och främst är det viktigt att påpeka att koloniträdgårdar på engelska kallas för *Allotment Garden*. Nilsen menar att detta beror på att den engelska koloniträdgårdsrörelsen till största del inte handlade om att få invånare att flytta ut till landet. Istället menar Nilsen att det i slutet av 1800-talet fanns så kallade *small holdings*, odlingsplatser för arbetare på den engelska landsbygden, vars roll var att få folk att stanna kvar på landsbygden och på så sätt minska urbaniseringen.¹⁴⁸ En typ av de engelska koloniträdgårdarna har enligt Nilsen funnit i vissa städer sen 1740. Däremot var det på 1850-talet som de urbana koloniträdgårdarna uppdelade i lotter till stadsinvånare uppkom.¹⁴⁹

De engelska koloniträdgårdarna skulle komma att innebära ett motgift mot de omoraliska farorna som staden innebar. Nilsen presenterar en syn på urbana miljöer som till stor del liknar den som Lindhagen uttrycker. Den engelska koloniträdgårdsrörelsen grundar sig i en syn på städer som en farlig, omoralisk och ohälsosam plats där både den sociala och politiska ordningen var i fara.¹⁵⁰ Den synen på staden som Nilsen belyser går först och främst att koppla till den samhällsförändring och det nya regelverk som Forsell menade att

---

¹⁴⁸ Nilsen 2014, s.7–8, 11.

¹⁴⁹ Nilsen 2014, s.27.

¹⁵⁰ Nilsen 2014, s.31.

urbaniseringen innebar.¹⁵¹ Dessutom går det även att se likheter mellan den syn som Nilsen beskriver med de värderingar Anna Lindhagen gav uttryck för. Lindhagen betonar hur staden är en plats där människor riskerar att falla offer för olika lockelser.¹⁵² Abelin betonar alkoholproblemet som fanns i städerna och menar att dessa bör förbjudas i trädgårdarna, något Nilsen även anser var fallet på de engelska koloniträdgårdarna.¹⁵³ Dessutom menar Lindhagen även att staden på grund av sin dåliga luft var ohälsosam för invånarna.¹⁵⁴

Koloniträdgårdar i England anlades även som ett försök att minska de politiska oroligheterna i städerna. Genom att arbetare ägde en bit mark skulle de även ta avstånd från socialismen.¹⁵⁵ Idén av att hjälpa arbetare till en egendom för att tillfredsställa dem går även att finna i egnahemsrörelsen.¹⁵⁶ Som tidigare nämnt menar även Edling att rädslan för socialismen till viss del fanns i Sverige. Hotet skulle däremot försvinna genom att arbetare fick äga en bit mark.¹⁵⁷ Abelin understryker att tillgången till en bit jord är ett av arbetarklassens krav som bör uppfyllas.¹⁵⁸ På så sätt går det att tolka som att trots att källmaterialet inte berör frågan om det socialistiska hotet uttrycker det en vilja att tillfredsställa och förbättra arbetarnas ställning. Även idén om guds fria natur som både Lindhagen och Abelin ger uttryck för går att återfinna i Nilsens beskrivning av den engelska koloniträdgårdsrörelsen.¹⁵⁹ Enligt Nilsen sågs naturen som gudomlig och ägandet av en bit land var en rätt given till människor av gud.¹⁶⁰

Den svenska koloniträdgårdsrörelsens syn på staden och urbaniseringen liknar de idéer som John Ruskin och William Morris uttryckte i England under slutet av 1800-talet. De talade båda för en anti-industrialiserad estetik. Ruskin och Morris förespråkade däremot inte dikotomin mellan stad och landsbygd utan sökte istället att lösa upp den. Ruskin och Morris lade enligt Nilsen vägen för Ebenezer Howards idéer om trädgårdsstaden.¹⁶¹ Howard tog fram ett diagram som visade vilka för- och nackdelar staden, landsbygden och trädgårdsstaden innebar. Stadsidealet trädgårdsstaden var enligt diagrammet mönstersamhället och den mest optimala kompromissen mellan stad och landsbygd. Trädgårdsstaden hade därmed inga nackdelar, utan idealet byggde istället på idén om att kombinera de bästa sidorna av staden

---

¹⁵¹ Forsell 2012, s.21.

¹⁵² Lindhagen 1905, s.26.

¹⁵³ Abelin 1907, s.10; Nilsen 2014, s.119.

¹⁵⁴ Lindhagen 1905, s.4–5.

¹⁵⁵ Nilsen 2014, s.31.

¹⁵⁶ Eriksson 1990, s.348–349.

¹⁵⁷ Edling 1996, s.95.

¹⁵⁸ Abelin 1907, s.18.

¹⁵⁹ Lindhagen 1905, s.26; Abelin 1907, s.17; Nilsen 2014, s.29.

¹⁶⁰ Nilsen 2014, s.29.

¹⁶¹ Nilsen 2014, s.13.

och landsbygden. Trädgårdsstaden skulle innehålla allt som lockade med staden samtidigt som den skulle medföra naturen och annat som landsbygden kunde ge. Howards vision om trädgårdsstaden skulle hjälpa till att minska de stora städernas överbefolkning. I trädgårdsstädernas stadsplaner inkluderade Howard koloniträdgårdar som återkommande element, vilka skulle hyras av arbetarfamiljer för att också kunna ha tillgång till naturen.¹⁶²

Även Lindhagen förespråkar trädgårdsstäderna som stadsideal. Hon betonar bland annat att Landskrona är en av de städer som förtjänar att bli kallade för trädgårdsstad eftersom trädgårdar och koloni finns med i stadsplanen.¹⁶³ Enligt Lindhagen ska målet vara att städer och förstäder ska planeras som just trädgårdsstäder. Hus i befintliga städer som inte har tillgång till mark ska enligt henne prioriteras att få tillgång till koloniträdgårdar. Vidare betonar hon att alla invånare bör ha en bit jord att bruka.¹⁶⁴ Detta visar på att stora delar av hennes idéer är influerade av det Howard uttrycker och det underbygger även tolkningen av trädgårdsstaden som en kompromiss mellan stad och landsbygd.

Det värt att nämna att koloniträdgårdarnas syfte i England till viss del skiftade under första världskriget.¹⁶⁵ I både Sverige och England ökade betydelsen av koloniträdgårdar, men det går att se att det skedde på olika sätt. Anna Lindhagen uttrycker i sin senare bok från 1916 att koloniträdgårdarna var till hjälp för familjer under de svåra vintrarna och för de som mist sitt arbete under kriget.¹⁶⁶ Det kan tolkas som att koloniträdgårdarna i Sverige hjälpte individuella familjer med deras tillgång till mat. Men i England menar Nilsen att koloniträdgårdsrörelsen blev en del av nationens matproduktion, något som aldrig var officiellt i Sverige.¹⁶⁷

2.3 De tyska och franska koloniträdgårdsrörelsernas inflytande

Nedan kommer källmaterialet tolkas i ljuset av Nilsens forskning om de tyska och franska koloniträdgårdsrörelserna för att belysa vilka influenser respektive rörelse har haft på den svenska koloniträdgårdsrörelsen.

De franska *jardins ouvriers* eller *jardins familiaux* uppkom senare än de engelska och tyska trädgårdarna och har av liknande anledningar som de engelska koloniträdgårdarna inte kallats för kolonier. Till skillnad från England och Frankrike och i likhet med den svenska

---

¹⁶² Nilsen 2014, s.36–38.

¹⁶³ Lindhagen 1905, s.34.

¹⁶⁴ Lindhagen 1909, s.1, 3.

¹⁶⁵ Nilsen 2014, s.11, 46.

¹⁶⁶ Lindhagen 1916b, s.9.

¹⁶⁷ Nilsen 2014, s.11.

koloniträdgårdsrörelsen kallades de tyska lotterna för kolonier och detta berodde på att det i Tyskland under slutet av 1800-talet fanns en strävan efter att familjer skulle flytta ut och kolonisera landsbygden.¹⁶⁸ Denna attityd till den ökade urbaniseringen liknar den som Lindhagen och Abelin ger uttryck för. Hon ser koloniträdgårdar som substitut till landsbygden och fastställer att landsbygden är människans naturliga plats.¹⁶⁹ Detta visar på att visionen om att minska urbaniseringen genom att ge människor en relation till naturen och på så sätt få dem att flytta till landsbygden är något som de tyska och svenska rörelserna har gemensamt.

Nilsen anser även att relationen till själva naturen var en central del av koloniträdgårdsrörelsen i Frankrike. Jean-Baptiste Godin, en fransk industriman och en utopisk tänkare som drev sin fabrik som ett kooperativ, menar enligt Nilsen att kontakten med naturen var central för att ge arbetarklassen välbefinnande.¹⁷⁰ Lindhagen framhäver att den franska koloniträdgårdsrörelsen ser vikten av naturen och jordbruket. Dessutom anser hon att koloniträdgårdsrörelsen bör ses som en reaktion på industrialiseringen.¹⁷¹ Även Nilsen betonar att flera initiativtagare till koloniträdgårdarna i Frankrike var upprörda över industrialiseringen och den pågående urbaniseringen.¹⁷²

Nilsen framhäver även att de tyska koloniträdgårdarna gick under olika namn och att de olika trädgårdarna hade olika ändamål, allt från fattighjälp till pedagogiska syften.¹⁷³ Även om analysen visat att den svenska koloniträdgårdsrörelsen hade liknande ändamål visar inte källmaterialet att olika koloniträdgårdar i Sverige hade olika syften. Istället har analysen visat att Lindhagen, Abelin, Kleman, Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar samt Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm har många ideal och visioner gemensamt. Trots rörelsens mångfald menar Nilsen att koloniträdgårdsrörelsen i Tyskland hade övergripande mål att förbättra arbetarnas kroppsliga och sinnliga hälsa. Dessutom ville även rörelsen ge arbetarna materiella tillgångar, genom att ge dem en yta att äga. Nilsen betonar även att de tyska koloniträdgårdarna var en del av ett reformprogram som arbetade för att förbättra människans roll och gemenskap i samhället.¹⁷⁴ Detta liknar till stor del det Forsell kopplar samman med

---

¹⁶⁸ Nilsen 2014, s.11, 99.

¹⁶⁹ Lindhagen 1905, s.3; Lindhagen 1916b, s.39.

¹⁷⁰ Nilsen 2014, s.12; "Jean-Baptiste André Godin" i: *Nationalencyklopedin* (NE).

<<http://www-ne-se.till.biblextern.sh.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/jean-baptiste-andre-godin>> [Hämtad: 2022-04-25].

¹⁷¹ Lindhagen 1905, s.10.

¹⁷² Nilsen 2014, s.101.

¹⁷³ Nilsen 2014, s.62, 64.

¹⁷⁴ Nilsen 2014, s.63–64.

urbaniseringen.¹⁷⁵ Analysen har även visat att Lindhagen ger uttryck av en liknande strävan. Det vill säga att hennes vision om koloniträdgårdarna går att tolka som ett försök att ge arbetarna en plats och en gemenskap i ett samhälle som var i stor förändring. Lindhagen uttrycker likt den tyska rörelsen en strävan att fostra stadsinvånare genom att ge dem en relation till naturen.

Enligt Nilsen fanns det koloniträdgårdar i Tyskland vilka fokuserade på fattighjälp. Syftena med dessa var under kristider, som första världskriget, hjälpa familjer med mat.¹⁷⁶ De franska koloniträdgårdarna skulle stödja matproduktionen under första världskriget. Enligt Nilsen ansågs det patriotiskt att odla i koloniträdgårdarna i Frankrike under kriget.¹⁷⁷ Lindhagen menar inte att hjälpen under kristider var ett faktiskt syfte med de svenska trädgårdarna men hon ser det som en fördel.¹⁷⁸

Lindhagen menar att de tyska koloniträdgårdarna först och främst skapades för familjer som både var barnrika och fattiga men att värdet på lotterna höjdes så pass mycket att arbetarfamiljerna inte längre hade råd med dem. För att låta även de fattigaste familjerna kunna odla menar Lindhagen att Röda korset började anlägga så kallade *Arbeitsgärten*.¹⁷⁹ Nilsen menar att de koloniträdgårdar syftade att till stor del vara fostrande. Röda korsets koloniträdgårdarna hade tio mål som sträckte sig från att ge arbetare bättre hälsa genom trädgårdsarbete och frisk luft till att lära ut jordbruk till invånare i städer. Utöver dessa tio mål menar Nilsen även att trädgårdarna syftade till att förstärka traditionella könsroller och stadsinvånarnas relation till naturen.¹⁸⁰ Dessa idéer liknar de olika idéerna som uppkommit i analysen med hjälp av dimensionerna. Enligt Anna Lindhagen skulle de svenska koloniträdgårdarna gynna arbetarklassen både ekonomiskt och på ett fostrande sätt. Dessutom bidrog trädgårdarna med natur och arbetsomväxling.¹⁸¹ Nilsen anser även att Röda korsets mål grundar sig i den tidigare nämnda viljan att bromsa urbaniseringen med hjälp av större utflyttning från städerna till landsbygden.¹⁸²

Lindhagen betonar även att de franska koloniträdgårdarna på ett fördelaktigt sätt använts som fattighjälp. Med hjälp av lotterna menar även Lindhagen att de franska arbetarnas arbets- och livslust ökade. De som ligger bakom fattighjälpen och lotterna är enligt

---

¹⁷⁵ Forsell 2012, s.21.

¹⁷⁶ Nilsen 2014, s.64.

¹⁷⁷ Nilsen 2014, s.115–116.

¹⁷⁸ Lindhagen 1916b, s.9.

¹⁷⁹ Lindhagen 1905, s.9.

¹⁸⁰ Nilsen 2014, s.70.

¹⁸¹ Lindhagen 1905, s.4–5.

¹⁸² Nilsen 2014, s.70–71.

Lindhagen bland annat präster.¹⁸³ Något som skiljer den franska koloniträdgårdsrörelsen åt från de tyska och engelska rörelserna är relationen till religionen. Nilsen menar att koloniträdgårdarna var ett av de viktigaste katolska initiativen under den tredje republiken.¹⁸⁴ Utifrån vetenskapen om att religionen var tätt sammanbunden med den franska koloniträdgårdsrörelsen går det att fråga sig om Lindhagen och Abelins tankar om guds fria natur kommer från liknande religiösa idéer. Lindhagen beskriver trädgårdsarbetet som ett välsignat arbete.¹⁸⁵

Prästen Jules Auguste Lemire var enligt Nilsen en central initiativtagare inom den franska koloniträdgårdsrörelsen. Han kämpade likt Lindhagen för bättre levnadsstandard och social rättvisa för arbetarklassen. Dessutom betonade Lemire enligt Nilsen vikten av familjen och att de samhällliga och sociala problemen som kom av upplösandet av familjeideal. Koloniträdgårdarna skulle därav förstärka familjens band i samhället.¹⁸⁶ Tankarna om familjen återkommer i källmaterialet men Lindhagen ger inte uttryck för en oro över ett upplösande av familjen. Däremot uttrycker materialet att hur en fördel med koloniträdgårdar var ett förenande inom familjer genom det ökade samlivet och gemensamma arbetet.¹⁸⁷

Anna Lindhagen nämner arbetsgivare som en alternativ finansär till koloniträdgårdarna men går aldrig på djupet in på det.¹⁸⁸ Nilsen däremot menar att det i Tyskland var vanligt att de finansierade koloniträdgårdar för sina anställda. Enligt Nilsen anlade arbetsgivare koloniträdgårdar på grund av sin oro inför socialismen.¹⁸⁹ I likhet med Tyskland fanns det även fabriksägare i Frankrike som anlade koloniträdgårdar till sina anställda. Enligt Nilsen var det för att minska den sociala oro genom att tillfredsställa arbetarklassen. Koloniträdgårdarna ansågs motverka den sociala oron och rotlösheten bland arbetare genom att de skulle ha en egen täppa att bruka.¹⁹⁰ Trots att Lindhagen inte uttryckligen beskriver en oro för socialismen liknar dessa resonemang Lindhagens syn på koloniträdgårdarnas syfte. Lindhagen menar att koloniträdgårdarna skulle vara en plats dit arbetarna skulle vallfärda på kvällar och helger eftersom det är en plats där de själva fick bestämma.¹⁹¹

---

¹⁸³ Lindhagen 1905, s.10.

¹⁸⁴ Nilsen 2014, s.101.

¹⁸⁵ Lindhagen 1905, s.53.

¹⁸⁶ Nilsen 2014, s.104–106.

¹⁸⁷ Lindhagen 1905, s.5, 26.

¹⁸⁸ Lindhagen 1916b, s.14.

¹⁸⁹ Nilsen 2014, s.66.

¹⁹⁰ Nilsen 2014, s.99.

¹⁹¹ Lindhagen 1905, s.3–4.

Till skillnad från de svenska och engelska rörelserna fanns det olika reaktioner gällande alkohol i den tyska rörelsen. Å ena sidan presenterar Nilsen att koloniträdgårdar i Tyskland, likt i Sverige, målades upp som platser för familjer bortom politik och alkohol.¹⁹² Men å andra sidan menar även Nilsen att det även fanns en press att arrendatorer skulle konsumera alkohol. Detta uppkom ur ett system där obrukad mark hyrdes ut till mellanmän. Dessa människor hade fria tyglar att bestämma vilken hyra som skulle sättas. Alkoholen användes som en valuta och Nilsen menar att konsumtionen av alkohol går att ses som ett typ av förtryck. Köptes inte alkoholen från den ansvariga på platsen riskerade arrendatorerna att förlora sin lott.¹⁹³ Denna typ av tvång för alkoholkonsumtion presenterar inte källmaterialet över huvudtaget. Istället menar Abelin att alkohol bör förbjudas på lotterna.¹⁹⁴

I likhet med de andra rörelserna menar Nilsen att även den franska koloniträdgårdsrörelsen ämnade att minska alkoholkonsumtionen bland arbetarklassen. Däremot betonar Nilsen en intressant aspekt, att olika alkoholhaltiga drycker som var mer accepterade skiftade beroende på land. Det vill säga att samtidigt som den engelska koloniträdgårdsrörelsen varken accepterade öl eller vin tolererade den franska koloniträdgårdsrörelsen enligt Nilsen vin och den tyska öl.¹⁹⁵ Den enda alkoholhaltiga drycken som specificeras i källmaterialet är öl, vilket Abelin som sagt vill förbjuda.¹⁹⁶ Men däremot diskuterar flera av de andra källorna, inte minst Lindhagen, att krogen och dess lockelser bör undvikas.¹⁹⁷ Detta visar på att öl inte tolererades i koloniträdgårdarna och andra alkoholhaltiga även skulle undvikas.

Bortsett från mellanhänderna och deras maktmissbruk gällande alkoholkonsumtionen på de tyska kolonilotterna liknar det systemet i Malmö som Lindhagen presenterar i sin bok från 1916. Hon betonar att vissa skånska koloniträdgårdar blivit influerade av tyska koloniträdgårdar på så sätt att de strävar efter att så många jordplättar som möjligt ska brukas. Det vill säga att all obrukad mark i Malmö skulle omvandlas till koloniträdgårdar. Denna satsning i Skåne skulle som tidigare nämnt leda till att både den naturliga och mänskliga ogräset försvann från dessa platser.¹⁹⁸ Detta resonemang visar hur Lindhagen anser att naturen är botemedlet för den omoraliska staden samt att denna idé kom ur en influens gällande markanvändning från Tyskland.

---

¹⁹² Nilsen 2014, s.81.

¹⁹³ Nilsen 2014, s.76–78.

¹⁹⁴ Abelin 1907, s.10.

¹⁹⁵ Nilsen 2014, s.119.

¹⁹⁶ Abelin 1907, s.10.

¹⁹⁷ Lindhagen 1916b, s.6.

¹⁹⁸ Lindhagen 1916b, s.12.

3. Slutsats och diskussion

Syftet med studien var att studera koloniträdgårdsrörelsen i Sverige och i synnerhet texter av Anna Lindhagen mellan åren 1900 och 1920 för att se vilka reaktioner på urbanisering som uttrycktes. Dessutom ämnade studien att se hur de engelska, tyska och franska rörelserna influerat den svenska koloniträdgårdsrörelsen. I följande del kommer analysen diskuteras och slutsatser presenteras utifrån studiens fyra frågeställningar.

Vilken reaktion på urbanisering gav den svenska koloniträdgårdsrörelsen uttryck för? Studien har visat att den svenska koloniträdgårdsrörelsen går att ses som en urbaniseringskritisk rörelse som syftade att agera inom städerna för att ge invånarna en förbättrad levnadskvalitet genom en relation till naturen. Gång på gång har analysen även visat på att koloniträdgårdar ansågs vara ett botemedel mot urbaniseringen och ett sätt göra staden vackrare men även mer moralisk.

Edlings teori om dikotomin mellan stad och landsbygd inom egnahemsrörelsen har till viss del bekräftats i analysen. Studien har visat att källmaterialet är starkt påverkat av idén att staden och landsbygden är strikta motsatser. Staden tillskrivs egenskaper som smutsig, bullrig och farlig medan landsbygden kännetecknas av att vara naturlig, lugn och trygg. Analysen har även visat att de engelska, tyska och franska rörelserna också har tillskrivit staden och landsbygden liknande egenskaper.

Studien har visat att koloniträdgårdarnas fokus skiftades i och med det första världskriget. Trädgårdarnas syfte att bidra med mat förstärktes under krigsåren. Däremot skiljer sig fortfarande den svenska rörelsen från de tre andra studerade koloniträdgårdsrörelserna. I England, Tyskland och Frankrike fick koloniträdgårdarna rollen att bidra till den nationella matproduktionen, något källmaterialet visar att de svenska koloniträdgårdarna aldrig behövde göra. Det går därför att dra slutsatsen att Sverige skiljer sig i denna fråga eftersom Sveriges roll i kriget också skiljer sig åt. Trots att den svenska befolkningen påverkades av kriget var det inte i samma utsträckning som de i England, Tyskland och Frankrike, vilka var aktiva deltagare i kriget.

Det går utifrån analysen även att dra slutsatsen att koloniträdgårdarna hade ett fostrande syfte. Det vill säga att källmaterialet uttrycker att koloniträdgårdarna skulle förbättra människors hälsa genom frisk luft och rörelse men även deras sinnliga hälsa genom arbetsomväxling och sysselsättning. Lindhagen citerar en trädgårdstidning som uttrycker att koloniträdgårdarna hjälpt till att rensa det mänskliga ogräset. Analysen har visat på att detta syftar till de omoraliska människor som fallit offer för stadens faror och lockelser som

alkohol. Denna syn på stadens faror går att se som en reaktion på den förändring av samhället som urbaniseringen, enligt Forsells teori, innebar. Först och främst går det att tolka som att människor föll offer för alkoholismen i städerna eftersom platsen innebar ett nytt socialt förhållningssätt där människor krävdes hitta nya gemenskaper och anpassa sig genom att få en konkurrensinriktad inställning. Däremot går det också att tolka det som att källmaterialet såg städerna som farliga eftersom urbaniseringen innebar att människorna togs från den platsen som ansågs naturlig. Det går därav att dra slutsatsen att den svenska koloniträdgårdsrörelsen ansåg att genom att ge stadsinvånare koloniträdgårdar skulle de med hjälp av naturen bli en bättre befolkning, både till sinnet och till kroppen.

Dimensionen familj har visat att arbetsuppdelningen mellan männen och kvinnorna på kolonilotterna är något som källmaterialet tog förgivet. Nilsen går heller inte in på djupet kring kvinnor och mäns olika uppgifter på kolonilotterna och det går därav inte att dra slutsatser kring om den svenska koloniträdgårdsrörelsen liknar de engelska, tyska eller franska rörelserna gällande dimensionen familj. Det går däremot att dra slutsatsen att frågan om könsbetingade arbetsuppgifter är en fråga som inte belysts i varken de svenska, engelska, tyska eller franska koloniträdgårdsrörelserna.

Dessutom har studien belyst att källmaterialet målar upp arbetaren som ett offer för stadens lockelser. Det går att dra slutsatsen att koloniträdgårdsrörelsen ser koloniträdgårdarna som räddningen för arbetarna i städerna. Det går utifrån Ewen teori att se koloniträdgårdar som ett försök att förändra arbetarklassidentiteten från något kopplat till städer till något kopplat till naturen. Analysen har gång på gång visat att Lindhagen såg landsbygden och naturen som den naturliga platsen för människor. Genom att ge arbetarna en sysselsättning bortom arbetet och en plats som bara var deras har studien visat att koloniträdgårdsrörelsen ansåg att arbetaren både skulle bli friskare och gladare men även en bättre medborgare. Alla tre internationella koloniträdgårdsrörelser ser koloniträdgårdar som en viss lösning på hotet av socialismen men det är inget som Lindhagen, förmodligen på grund av hennes politiska ställning, uttrycker. Däremot har analysen visat att koloniträdgårdsrörelsen i Sverige ser koloniträdgårdar som ett sätt att bidra till lugn i staden. På så sätt går det även att dra slutsatsen att genom att koppla arbetaridentiteten till natur och ägande av en lott skulle tillfredsställa arbetarna och på så sätt motverka hotet från arbetarklassen.

På vilket sätt har koloniträdgårdsrörelsen i Sverige influerats av den i England? Studien har däremot visat att Lindhagen inte bara ser nackdelar med städerna utan även vissa fördelar och på så sätt går det emot Edlings teori som betonar att staden och landsbygden kännetecknas av skilda framtidssyner. Lindhagen belyser bara en fördel med staden, att det är

ett kulturcentrum, men det går att tolka det som att hon ser flera eftersom hon förespråkar en kompromiss. Trädgårdsstäderna har sina rötter i England. Stadsidealet trädgårdsstaden är skapat av Ebenezer Howard och analysen har visat att det Lindhagen benämner som trädgårdsstäder har flera likheter till det som Nilsen beskriver Howards idé som, bland annat att stadsplanen innefattade koloniträdgårdar. Trädgårdsstaden skulle liksom koloniträdgårdarna ge stadsinvånare en relation till naturen. På så sätt har studien visat på att trots att Anna Lindhagen endast nämner England två gånger i sina böcker om koloniträdgårdar har hon influerats av idéer från den engelska koloniträdgårdsrörelsen.

Utöver influenserna av trädgårdsstaden har analysen även visat att de svenska och engelska rörelserna har synen på den farliga staden och hotet från socialismen gemensamt och att båda dessa ansåg att koloniträdgårdarna skulle underlätta dessa.

På vilket sätt har koloniträdgårdsrörelsen i Sverige influerats av de i Tyskland och Frankrike? Det går att tolka de idéerna som ett sätt att minska urbaniseringen genom att ge människor en relation till naturen och på så sätt få dem att flytta till landsbygden som något den tyska rörelserna har influerat den svenska med. Detta fokus har även gett båda rörelserna liknande namn, kolonier, vilka varken de engelska eller franska rörelserna delar med den svenska. Strävan efter att få befolkningen att återvända till landsbygden går även att tolkas som en reaktion till urbanisering som utmärker både den svenska och tyska rörelsen. Dessutom har studien visat att koloniträdgårdsrörelsen i Sverige blivit påverkad av den tyska rörelsen gällande anläggandet av koloniträdgårdar av oanvänd mark i staden. Idéer vilka Lindhagen också uttrycker har tillämpats i Sverige. Analysen har även visat att den tyska koloniträdgårdsrörelsen har det fostrande och pedagogiska syftet gemensamt med Anna Lindhagens idéer.

Den franska rörelsen målas istället upp som en rörelse med mer religiösa och specifikt katolska kopplingar. Även den engelska rörelsen kopplas samman med religiositet. Både Abelin och Lindhagen kallar även naturen för Guds fria natur och det går att tolka som att det finns likheter med både den franska och engelska. Det går dock att dra slutsatsen att alla tre rörelserna såg trädgårdsarbetet som en fördelaktig fritidsaktivitet eftersom det var välsignat av Gud.

Vad utmärker synen på urbaniseringen i respektive koloniträdgårdsrörelse? Studien har visat de tre internationella koloniträdgårdsrörelserna som har studerats har flera aspekter gemensamt. Däremot har analysen även visat att England, Tyskland och Frankrikes respektive rörelsernas reaktioner till urbanisering utmärker sig på olika sätt, Englands ideal kring stadsplanering, syftet att locka befolkningen tillbaka till landsbygden i Tyskland och

den franska religiositeten. Dessa utmärkande drag har studien även visat att den svenska rörelsen också innefattar. Dock har studien även visat att de engelska och tyska koloniträdgårdsrörelserna har haft större inflytande på den svenska rörelsen än vad den franska rörelsen har haft. Att influensen från Frankrikes koloniträdgårdsrörelse inte har varit så pass stor kan ha att göra med att koloniträdgårdar upprättades relativt sent i Frankrike. På så sätt var rörelsen inte lika etablerad som de resterande rörelserna när Lindhagen formulerade sina idéer. Dessutom går det att tolka som att den franska rörelsen likt den svenska har influerats av Tyskland och England koloniträdgårdsrörelser.

Sammanfattningsvis går det att dra slutsatsen att rörelserna har flera saker gemensamt, bland annat är alla fyra rörelserna kritiska mot urbaniseringen och har som syfte att förbättra levnadsstandarden för fattiga stadsinvånare. Att alla fyra rörelser har flera gemensamma nämnare, inte minst rörelsernas relationer till urbanisering, visar på att koloniträdgårdar var ett allmänt europeiskt fenomen vid sekelskiftet. På grund av detta går det dessutom att se koloniträdgårdsrörelsen i stort som en reaktion på den europeiska urbaniseringen och industrialiseringen.

För vidare studier skulle det vara intressant att studera detaljerna i de engelska och tyska influenserna som denna studie har belyst. Jämförande studier av antingen Anna Lindhagen och Ebenezer Howards visioner om trädgårdsstaden och koloniträdgårdar eller den svenska och tyska koloniträdgårdsrörelsernas syften skulle kunna bidra med en nyansering av likheterna och skillnaderna mellan rörelserna. Det skulle även vara givande att studera koloniträdgårdsrörelserna i England, Tyskland och Frankrike ur ett genusperspektiv eftersom det är något som saknas i Nilsens forskning. Det skulle vara intressant att se hur dessa rörelser såg på kvinnor respektive mäns roller på koloniträdgårdarna. Till sist anser jag att det skulle vara intressant att jämföra Anna Lindhagen och Rudolf Abelins texter med tankarna kring koloniträdgårdarna i Sverige idag för att belysa hur idéerna och attityderna har förändrats över de drygt hundra åren sedan texterna skrevs.

4. Käll- och litteraturförteckning

4.1 Källmaterial

Abelin, Rudolf, *Koloniträdgårdar. En bok för stadsbor och industrisamhällen* (Stockholm: Fritze, 1907). Bergström, Gertrud “Något om vegetabilier” i: *Tioårsskrift 1906–1916 med trädgårdsbok*, Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm (Stockholm: Sv. andelsförl., 1916), s.52–55.

Forsén, Axel, “Om koloniträdgårdsstugor” i: *Tioårsskrift 1906–1916 med trädgårdsbok*, Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm (Stockholm: Sv. andelsförl., 1916), s.61–63.

Gustafsson, Märta, “Några praktiska sätt att konservera trädgårdsprodukterna” i: *Tioårsskrift 1906–1916 med trädgårdsbok*, Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm (Stockholm: Sv. andelsförl., 1916), s.50–51.

Kleman, Anna, “Anna Lindhagen och Stockholms koloniträdgårdar”, *Idun* nr.39 (1907) s.477–478.

Gustaf Lind “Om skördens tillvaratagande och förvaring” i: *Tioårsskrift 1906–1916 med trädgårdsbok*, Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm (Stockholm: Sv. andelsförl., 1916), s.49–50.

Lindhagen, Anna, “1904–1916” i: *Tioårsskrift 1906–1916 med trädgårdsbok*, Föreningen koloniträdgårdar i Stockholm (Stockholm: Sv. andelsförl., 1916a), s.3–8.

Lindhagen, Anna, *Koloniträdgårdar och planterade gårdar* (Stockholm: Norstedt & Söner, 1916b).

Lindhagen, Anna, “Koloniträdgårdar: Städernas jordbruksfråga”, *Trädgården* (1909), s.1–4.

Lindhagen, Anna, *Om Koloniträdgårdar* (Stockholm: Wilhelmsson, 1905).

Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar, *Föreningen Göteborgs koloniträdgårdar 1905–1915: Minnesskrift* (Göteborg, 1915).

4.2 Litteratur

Bergquist, Magnus, *En utopi i verkligheten: kolonirörelsen och det nya samhället*. Doktorsavhandling (Göteborg; Göteborgs universitet, 1996).

Bergquist, Magnus, "Gränslandet - kolonirörelsen som idé och praktik" i *Stadens odlare*, red. Christina Westergren. (Stockholm: Nordiska museet, 2003) s.82–122.

Edling, Nils, *Det fosterländska hemmet: egnahemspolitik, småbruk och hemideologi kring sekelskiftet 1900*. Doktorsavhandling (Stockholm: Stockholms universitet, 1996).

Eriksson, Eva, *Den moderna stadens födelse. Svensk arkitektur 1890–1920*. (Stockholm: Ordfronts förlag, 1990).

Ewen, Shane, *What is urban history?* (Cambridge: Polity press, 2016).

Forsell, Håkan, *Urbana infantil: stadsmiljö, pedagogik och kunskapssamhälle i metropolernas tidevarv, ca 1900–1930*, (Lund: Sekel, 2012).

Kvarnström, Lars, "Arbetarnas tid 1866–2014", i *Det svenska samhället 1720–2014. Böndernas och arbetarnas tid*, red. Susanna Hedenborg & Lars Kvarnström, 5 Uppl. (Lund: Studentlitteratur, 2015) s.181–353.

Marklund, Andreas & Larsson, Olle, *Svensk historia* (Lund: Historiska media, 2012).

Nilsen, Micheline, *The Working Man's Green Space: Allotment Gardens in England, France, and Germany, 1870–1919* (Charlottesville: University of Virginia Press, 2014).

Nolin, Catharina, "Koloniträdgårdsrörelsen i Stockholm - dess förutsättningar och uppkomst vid 1900-talets början" i *Stadens odlare*, red. Christina Westergren. (Stockholm: Nordiska museet, 2003) s.9–39.

Sörlin, Sverker, "Anna Lindhagen: Politisk fragmentisering och hundra år av ensamhet" i *Demokratins genombrott: människor som formade 1900-talet*, red. Håkan A Bengtsson & Lars Ilshammar. (Lund: Historiska media, 2018) s.158–180.

4.3 Uppsatser

Nilsson, Olof, *Trädgårdens mästare: En studie om Rudolf Abelins politiskt-sociala författarskap i sekelskiftets Sverige*. Kandidatuppsats (Halmstad: Högskolan i Halmstad, 2010).

4.4 Webbplatser

Drakenberg, S., "Gustaf R Abelin" i: *Svenskt biografiskt lexikon*, <<https://sok.rik.sarkivet.se/sbl/artikel/5491>> [Hämtad: 2022-04-12].

Forsstrand, C., "C Rudolf Z Abelin" i: *Svenskt biografiskt lexikon*, <<https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/5493>> [Hämtad: 2022-04-12].

"Jean-Baptiste André Godin" i: *Nationalencyklopedin* (NE). <<http://www-ne-se.till.biblextern.sh.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/jean-baptiste-andre-godin>> [Hämtad: 2022-04-25].

Ritzén, Jessica, "Odlingsboom i Sockholm - Tusentals köar för kolonilott", *Dagens Nyheter* (DN) 2021-08-28, <<https://www.dn.se/sthlm/odlingsboom-i-stockholm-tusentals-koar-for-kolonilott/>> [Hämtad: 2022-04-20].

Stockholmskällan, *Anna Lindhagen var politisk pionjär*, u.å., <<https://stockholmskallan.stockholm.se/teman/demokratisering/politiska-aktorer-case/anna-lindhagen/>> [Hämtad: 2022-03-28].

Täckman, Sven Erik, "Anna J J Lindhagen" i *Svenskt biografiskt lexikon*, <<https://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/10580>> [Hämtad: 2022-04-08].